

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ - TECHNICKÁ UNIVERZITA
OSTRAVA

EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA VEŘEJNÉ EKONOMIKY

Společné zabezpečení vzdušného prostoru České republiky a Slovenska
stíhacími letouny JAS-39 GRIPEN

Common Security of Czech Republic and Slovakia Airspace by JAS-39
GRIPEN Fighter Aircrafts

Student:

Bc. David Vyvial

Vedoucí diplomové práce:

Ing. David Lenert, Phd., MBA

Ostrava 2017

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. David Vyvial**
Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6202T055 Veřejná ekonomika a správa
Téma: Společné zabezpečení vzdušného prostoru České republiky a Slovenské republiky stíhacími letouny JAS-39 GRIPEN
Common Security of the Czech Republic and Slovakia Airspace by JAS-39 GRIPEN Fighter Aircrafts

Jazyk vypracování: čeština

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Obrana jako služba v obecném zájmu
3. Komparace obranných možností AČR a OS SR se zaměřením na zabezpečení vzdušného prostoru
4. Zhodnocení zabezpečení vzdušného prostoru ČR a SR stíhacími letouny JAS-39 GRIPEN
5. Návrhy a doporučení pro ČR a SR pro společné zabezpečení vzdušného prostoru
6. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

HOLCNER, V., A. OLEJNÍČEK, R. HORÁK a P. MUSIL. *Základy ekonomiky obrany státu*. Brno: Univerzita obrany, 2011. 135 s. ISBN 978-807231-817-9.

OCHRANA, František. *Veřejné služby*. Praha: Ekopress, 2008. ISBN 978-80-86929-316.

ŠEVČÍK, Vladimír. *Ekonomika a obrana státu*. 2. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 1999. 203 s. ISBN 80-7278-014-X.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. David Lenert, Ph.D., MBA**

Datum zadání: 18.11.2016

Datum odevzdání: 21.04.2017

doc. Ing. Petr Tománek, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Zdeněk Zmeškal
děkan fakulty

Prohlášení o autorství práce

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Společné zabezpečení vzdušného prostoru České republiky a Slovenska stíhacími letouny JAS-39 GRIPEN*“ vypracoval samostatně a použil jen zdroje uvedené v seznamu literatury, přílohy jsou převzaté z materiálů Severoatlantické aliance, Ministerstva obrany České republiky, společnosti Saab Czech s.r.o. a Russian Aircraft Corporation MiG a upraveny pro potřeby diplomové práce.

V Ostravě, 21. dubna 2017

.....
Bc David Vyvial

Poděkování

Rád bych poděkoval Ing. Davidu Lenertovi, Ph.D., MBA. za podnětné připomínky, tvůrčí rady, ochotu a trpělivost při vedení této práce. Taktéž chci poděkovat své rodině a všem, kteří mě během mého vysokoškolského studia podporovali.

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Obrana jako služba v obecném zájmu.....	7
2.1	Úvod do problematiky služeb v obecném zájmu – teoretický rámec.....	7
2.1.1	Specifika služeb.....	8
2.1.2	Služby tržní a netržní.....	11
2.1.3	Služby v obecném zájmu.....	12
2.2	Vymezení problematiky obrany s bližším zaměřením na požadavky vnější obrany	15
2.2.1	Národní bezpečnost.....	15
2.2.2	Ekonomická bezpečnost.....	16
2.2.3	Obrana a bezpečnostní politika.....	17
2.2.4	Bezpečnostní strategie státu.....	18
2.3	Zabezpečení obrany armádou – politická a ekonomická hlediska.....	20
2.3.1	Vojenská politika.....	21
2.3.2	Vojenská strategie.....	22
2.4	Armáda České republiky a Ozbrojené síly Slovenské republiky jako poskytovatelé služby v obecném zájmu.....	23
3	Komparace obranných možností Armády České republiky a Ozbrojených sil Slovenské republiky se zaměřením na zabezpečení vzdušného prostoru.....	26
3.1	Historické souvislosti - počáteční pozice, obecné informace.....	26
3.1.1	Armáda České republiky.....	27
3.1.2	Ozbrojené síly Slovenské republiky.....	30
3.1.3	Vzdušné síly AČR a Vzdušné síly OZSR.....	31
3.2	Financování AČR a OS SR.....	33
3.2.1	Financování AČR.....	34
3.2.2	Financování OS SR.....	35
3.2.3	Výdaje na modernizaci výzbroje v AČR a OS SR.....	37
3.3	Struktura, úkoly a činnosti AČR a OS SR.....	39
3.4	Stav personálu a techniky AČR a OS SR.....	41
3.4.1	Pořízení letounů JAS-39 C/D Gripen pro potřeby AČR.....	43
3.4.2	Provozování letounů JAS-39 C/D Gripen Vzdušnými silami AČR.....	47
3.4.3	Provozování letounů MiG-29 Vzdušnými silami OS SR.....	49
3.4.4	Komparace vlastností letounů JAS-39 C/D a MiG-29AS/UBS.....	51

4	Zhodnocení možnosti zabezpečení vzdušného prostoru České republiky a Slovenska stíhacími letouny JAS-39 GRIPEN.....	54
4.1	Možnosti pořízení letounů Ozbrojenými silami Slovenské republiky	54
4.2	Možnosti provozování letounů JAS-39 Gripen Ozbrojenými silami Slovenské republiky	57
4.3	Swot analýza možností České republiky a Slovenska při společném zabezpečení vzdušného prostoru pomocí letounů JAS-39.....	58
4.4	Zhodnocení možností společného zabezpečení vzdušného prostoru České republiky a Slovenska	60
5	Návrhy a doporučení pro ČR a Slovensko pro společné zabezpečení vzdušného prostoru .	63
6	Závěr	68
	Seznam použité literatury	70
	Seznam zkratk	76
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce.....	78
	Seznam příloh.....	79

1 Úvod

Česká republika a Slovenská republika mají jako svrchované, demokratické a právní státy povinnost chránit bezpečnost svých občanů a zaručovat obranu státu. Zároveň se zúčastňují, v souladu se svými smluvními závazky, mezinárodní zodpovědnosti za bezpečnost a obranu širšího společenství demokratických států – svých spojenců a partnerů sdružených v euroatlantických seskupeních. Kredit obou zemí je závislý na schopnosti tyto povinnosti plnit. Schopnost kolektivního obranného potenciálu zaručovat nejen bezpečnost a stabilitu euroatlantického prostoru, ale i efektivní přispívání k posílení celkové bezpečnosti a stability ve světě, je základním garantem bezpečnosti obou zemí.

Nedílnou součástí obranných povinností jednotlivých zemí je ochrana svého vzdušného prostoru proti narušitelům. Po dlouhou dobu, mělo toto narušování zejména vojenský charakter, ale dnes je třeba řešit také ohrožení asymetrickou hrozbou leteckého terorismu. Efektivní ochranu může zabezpečit jen moderní letectvo, to si však vyžaduje vysokou míru investic ze státního rozpočtu a tudíž i odhodlání politiků přesvědčit o nutnosti těchto investic občany. Státy, které na ochranu svého vzdušného prostoru rezignují, se musí spoléhat na pomoc svých spojenců. V dnešní hektické době, však dochází i k postupnému přehodnocování takovéto pomoci, protože i ostatní země mají své státní rozpočty napnuté a bezpečnostní situace v euroatlantickém prostoru se nese v duchu zvyšování výdajů na obranu. Kvalitní letecké síly však nelze vybudovat ze dne na den. Proto se vlády států domlouvají na různém sdílení svých leteckých sil a společné ochraně vzdušného prostoru. Česká republika a Slovenská republika mají v tomto směru největší pokrok, určitou překážkou je stav slovenského letectva.

Cílem diplomové práce je zhodnotit možnosti společného zabezpečení vzdušného prostoru České republiky a Slovenska stíhacími letouny JAS-39 Gripen se zaměřením na ekonomické možnosti jednotlivých obranných rozpočtů a komparaci ekonomických a neekonomických ukazatelů při používání těchto letounů. Pro naplnění cíle budou ověřovány dvě hypotézy:

1. Víceúčelové nadzvukové letouny JAS-39 Gripen je možné pořídit a provozovat na Slovensku podle stejného modelu, jaký použila Česká republika.
2. Víceúčelové nadzvukové letouny JAS-39 Gripen jsou pro Slovensko výhodnější než ostatní varianty zabezpečení vzdušného prostoru.

V diplomové práci budou použity metody analýzy dokumentů a časových řad. Pro zhodnocení možností zabezpečení vzdušného prostoru obou zemí bude použita metoda komparace, indukce a dedukce, které budou rovněž využity při vyvozování závěrů a tvorbě doporučení a návrhů pro Českou republiku a Slovensko.

Diplomová práce je tvořena šesti kapitolami. První kapitola obsahuje úvod a šestou kapitolou je závěr. Druhá kapitola objasňuje pojem obrana a pracuje s ním jako se službou v obecném zájmu ne hospodářské povahy. Dále vysvětluje obecné pojmy s teorie obrany, jakými jsou národní bezpečnost, bezpečnostní strategie a vojenská politika.

Třetí kapitola je zaměřena na komparaci a analýzu možností ochrany vzdušného prostoru Armády České republiky a Ozbrojených sil Slovenské republiky z finančního a materiálního hlediska. Jsou zkoumány historické souvislosti a analyzovány jednotlivá letectva obou států a jejich možnosti se zaměřením na aktuálně provozované stíhací nadzvukové letouny.

Čtvrtá kapitola vychází z předchozího zkoumání a hodnotí možnost pořízení a provozování nadzvukových stíhacích letounů JAS-39 Gripen Vzdušnými silami Ozbrojených sil Slovenské republiky i možnosti společného zabezpečení vzdušného prostoru obou zemí těmito letouny.

V páté kapitole jsou doporučení pro společné zabezpečení vzdušného prostoru obou zemí, vycházející z jednotlivých možností, ale i ze stávající bezpečnostní a ekonomické situace.

Při zpracování diplomové práce byla využita odborná literatura z oblasti služeb, obrany a bezpečnosti, vojenství a leteckých sil. Dále byla použita legislativa, bezpečnostní a strategické dokumenty jednotlivých států i interní materiály ministerstev obrany České republiky a Slovenska.

2 Obrana jako služba v obecném zájmu

V širším hledisku je obrana soubor politických, vojenských, právních, sociálních a jiných opatření, které mají stát připravit k vojenské obraně svého území. Této činnosti se ve státě věnuje ministerstvo obrany daného státu. Jedná se o nejzásadnější funkci státu, který si je jejím prostřednictvím schopen hájit svou suverenitu a územní celistvost. V užším hledisku jde o způsob vedení boje, defenzivní vojenské válečné operace ozbrojených sil, které mají zabránit postupu nepřítele, maximalizovat jeho ztráty, udržet důležité objekty či území, zabránit plnění jeho cílů, připravit podmínky pro přechod do útoku a převzetí iniciativy.¹

2.1 Úvod do problematiky služeb v obecném zájmu – teoretický rámec

V primárním právu EU je obsažen pojem služby v obecném zájmu, jenž je v rámci legislativy EU zmiňován na prvních místech. Služby v obecném zájmu lze definovat jako služby, které plní specifické úkoly v obecném zájmu, vztahují se na každou ekonomickou činnost, která je ve veřejném zájmu, ale je pro poskytovatele ekonomicky nevýhodná. Pokrývají tak širokou škálu činností jak ekonomické tak neekonomické povahy (doprava, energetika, kultura, obrana).

Úloha těchto služeb zasahuje do života všech občanů, zásadně ovlivňuje kvalitu života a úsilí o překonání sociálního vyloučení a společenské izolace. Kvalitní fungování služeb v obecném zájmu je důležitou podmínkou pro hospodářský a společenský blahobyt občanů a podniků, a jsou základním pilířem evropského občanství.

Působením řady technologických, ekonomických, sociálních, politických a kulturních faktorů se služby v obecném zájmu v EU dostaly do stavu, v jakém ho známe nyní. Předcházela tomu však dlouhá doba jejich organizace a regulace. Transformace do stávajícího stavu začala na konci 70. let minulého století ve Velké Británii zapojením služeb v obecném zájmu do procesu privatizace, liberalizace a reforem, následnou evropeizací služeb spustilo přijetí Jednotného evropského aktu v roce 1986 a zhroucení systému ve střední a východní Evropě.²

¹ ŠEFČÍK, Vladimír. *Ekonomika a obrana státu* Praha: MO ČR, 1999, 203 s. ISBN 978-80-72780-14-3.

² REKTOŘÍK, Jaroslav a kol. (2002) *Ekonomika a řízení odvětví veřejného sektoru*. Praha: Ekopress, 2007, 310 s. ISBN 978-80-86929-29-3.

2.1.1 Specifika služeb

V důsledku různorodosti je na místě roztrždit služby dle jejich charakteristických vlastností na několik kategorií. Tento přístup umožňuje lepší analýzu služeb a pochopení jejich kategorizace.

Nejvýznamnějšími vlastnostmi služeb jsou:

- nehmotnost,
- neoddělitelnost,
- heterogenita,
- zničitelnost,
- nemožnost vlastnictví.

Nehmotnost. Jedná se o nejcharakterističtější vlastnosti služeb a od ní se odvíjejí i další vlastnosti. Čistou službu nelze zhodnotit žádným fyzickým smyslem – není možné si ji před koupí prohlédnout a v málo případech ji lze vyzkoušet. Mnohé vlastnosti, na které při podpoře prodeje zboží odkazuje reklama a jež zákazník může pouhým pohledem ověřit, zůstávají při prodeji služeb zákazníkovi skryté. Různé prvky, které představují kvalitu nabízené služby, jako např. spolehlivost, osobní přístup dodavatele služby, důvěryhodnost, jistota apod., lze ověřit teprve při nákupu a spotřebě služby. Výsledkem je vyšší míra nejistoty pro zákazníky při poskytování služby bez rozlišení, zda se jedná o službu tržní nebo veřejnou či neziskovou. Zákazník má velmi ztížený výběr mezi konkurujícími si poskytovateli obdobných služeb.

Dopadem nehmotnosti služeb je, že zákazník:

- s obtížemi hodnotí konkurující služby,
- obává se rizika při nákupu služby,
- zohledňuje ve větší míře osobní zdroje informací,
- jako základ pro hodnocení kvality služby používá cenu.

Neoddělitelnost. Produkci a spotřebu zboží je možné od sebe oddělit. Letní šaty jsou ušity v zimě, dodány do velkoobchodu, maloobchodu a posléze před letní sezonou zakoupeny zákazníkem. Zákazník, který si letní šaty poveze sebou na dovolenou s cestovní kanceláří na mořské pobřeží, získává službu spočívající v zásadě v zajištění dopravy na místo, ubytovacích služeb a stravy. Služba je produkována v jeho přítomnosti, to znamená, že zákazník se zúčastní poskytování služby, je tedy neoddělitelnou součástí její produkce. Jedná se o další charakteristickou vlastnost služby, její neoddělitelnost od nástrojů její produkce. Producent služby a spotřebitel se musejí setkat v místě a v čase tak, aby výhoda, kterou spotřebitel získá poskytnutím služby, mohla být realizována. Spotřebitel nemusí být přítomen po celou dobu poskytování služby – jídlo v hotelu je uvařeno bez jeho osobní přítomnosti. Dokonce i v případě některých tzv. profesionálních služeb – například advokátů – nemusí být nutně spotřebitel přítomen. Přítomnost spotřebitele zpravidla vyžadují zdravotnické služby – lékař nemůže pacienta ošetřit bez jeho účasti.

Producenta služby je možné v některých případech nahradit strojem (například bankomatem). I v těchto případech je však nutná interakce zákazník – producent.

Neoddělitelnost služeb je příčinou, že zákazník:

- je spoluproducentem služby,
- často se podílí na vytváření služby spolu s dalšími zákazníky,
- někdy musí cestovat na místo produkce služby.

Neoddělitelnost služby je příčinou vzniku lokálních monopolů poskytovatelů některých služeb, a to tehdy, je-li osoba nebo firma poskytující službu něčím výjimečná. Není možné oddělit službu od poskytovatele, a poskytovatel služeb má pouze omezenou produkční kapacitu, pak vzniká místní monopol poskytovatele. Poskytovatel této výjimečné služby svého monopolu využívá k nastavení vyšší marže v ceně. Tento typ monopolu využívá například místní elektroservis v malé vesnici. Podobně může, a jsme toho denně svědky, využít své výjimečnosti vynikající umělec, právník nebo lékař.

Heterogenita. Variabilita služeb souvisí především se standardem kvality služby. V procesu poskytování služby jsou přítomni lidé, zákazníci a poskytovatelé služby. Jejich chování nelze s jistotou předvídat, v případě zákazníků je velmi obtížné stanovit určité normy

chování (přestože jsou u mnoha typů služeb tyto normy chování stanoveny, např. pravidla chování cestujících hromadnou dopravou). Není možné provádět výstupní kontroly kvality před dodáním služby tak, jako tomu bývá u zboží. Proto je možné, že způsob jakým je služba poskytnuta v různých případech se liší, a to dokonce i v jedné firmě (každá kadeřnice může nabídnout jinou kvalitu obsluhy a i konečný výsledek). Může dojít i k tomu, že jeden a týž člověk může v jeden den poskytnout jinou kvalitu jím nabízené služby. Svěží a odpočatý učitel dopoledne přednese živou a zajímavou přednášku, zatímco večer je unavený a nezabývá se příliš vysvětlováním obtížných míst a příklady z praxe.

Heterogenita a nehmotnost služeb vedou k tomu, že služby jako takové lze jen obtížně patentovat. V určité míře se setkáváme s franchisingem některých služeb, např. rychlé občerstvení (McDonalds), poradenských služeb, kdy je do jisté míry chráněn proces poskytování služby. Heterogenita služeb a větší účast subjektů trhu při procesu poskytování služeb směřují k tomu, že vstup na tento trh je jednodušší a je zde více konkurentů. Je to důsledek nižší potřeby vstupního kapitálu a nižších možností patentové ochrany výstupů.

Heterogenita je příčinou, že zákazník:

- nemusí vždy obdržet totožnou kvalitu služby,
- obtížně si vybírá mezi konkurujícími si produkty,
- musí se často podrobit pravidlům pro poskytování služeb tak, aby byla zachována konzistence kvality.

Zničitelnost. Nehmotnost služeb vede k tomu, že služby není možné skladovat, uchovávat, znovu prodávat nebo vracet. Sedadlo v kině, místo na dovolené, schopnosti finančního poradce či znalosti plastického chirurga, které nejsou využity, tedy prodány v čase, kdy jsou nabízeny, nelze skladovat a prodat později. Pro daný okamžik jsou ztracené, zničené.

Prohraný spor u soudu vinou špatného právníka nelze nahradit, zatímco dojem ze špatné přednášky v soukromé umělecké škole lze po reklamaci vylepšit poskytnutím náhradní lekce. Zpravidla lze náhradou vrátit zaplacenou cenu služby nebo poskytnout slevu z ceny. Je pravděpodobné, že reklamací špatně střiženého účesu dostanete slevu z ceny, ale nelze vrátit špatně ostříhané vlasy. Sladění nabídky s poptávkou, tj. kapacity producentů s reálným kupním potenciálem trhu služeb, vede k značné flexibilitě cen služeb.

Zničitelnost služby je příčinou, že zákazník:

- obtížně službu reklamuje,
- může být konfrontován jak s nenaplněnou, tak nadbytečnou kapacitou.

Nemožnost vlastnictví. Nemožnost vlastnit službu vyplývá z její nehmotnosti a zničitelnosti. Při nákupu zboží přechází na zákazníka právo zboží vlastnit. Při poskytování služby však nezískává žádné vlastnictví směnou za své peníze. Kupuje si pouze právo na poskytnutí služby, například čas kadeřníka spolu s časově omezeným využitím jeho vybavení nebo právo použít veřejný dopravní prostředek, případně zaparkovat na určeném místě. V případě veřejných služeb je mu toto právo využívat služby produkované státem nabízeno směnou za jím placené daně nebo sociální či zdravotní pojištění. Na zprostředkovatele nelze převést vlastnické právo, jako tomu bývá u výrobků. Místo toho však může zprostředkovatel nabízet práva na poskytnutí služby.

Nemožnost vlastnictví služby je příčinou, že zákazník:

- vlastní pouze právo na poskytnutí služby,
- službu mu přinášejí přímé distribuční kanály.³

2.1.2 Služby tržní a netržní

Tato kategorizace rozlišuje služby, které lze na trhu směnit za peníze a služby, které z hlediska sociálního a ekonomického prostředí představují výhody, které musíme rozdělovat pomocí netržních mechanismů. Náleží sem veřejné služby, tedy služby, které produkuje veřejná správa, popř. neziskové organizace. Tyto služby nejsou placeny z žádných poplatků, případně mají takové ceny, které jsou dotované z veřejných zdrojů. Veřejné služby jsou charakterizovány nemožností vyloučit osoby nebo skupiny osob z možností využívat tyto služby a jejich spotřeba je nedělitelná. Z celostátního hlediska patří mezi nedělitelné služby státní správa, obrana, bezpečnost atd. U některých služeb dochází k poklesu kvality zvyšujícím se množstvím spotřebitelů, i když jejich množství se s jejich spotřebou nemění. V tomto případě dochází k jevu, který nazýváme přehuštění, a pak se zavádí poplatky, aby se toto přehuštění omezilo (dálniční poplatky, poplatky za léky atd.)

³ DOLEŽALOVÁ, Hana., HALÁSEK, Dušan. *Služby v obecném hospodářském zájmu EU. Komparace České republiky a Německa*. Ostrava: VSB – TUO, 2011, 158 s. ISBN 978-80-248-2371-3.

Kategorizace na tržní a netržní služby nemusí být vždy jednoznačná, protože je závislá na ekonomickém, sociálním, technologickém a politickém prostředí. V posledních desetiletích jsme byli svědky změn netržních služeb v tržní, v souvislosti s transformací české ekonomiky. V odvětvích, například ve zdravotnictví, vedle sebe existují stejné typy služeb tržních i netržních – soukromé i veřejné nemocnice, soukromé a veřejné univerzity, soukromá a veřejná pečovatelská služba.

V období let 2007 až 2010 docházelo v Evropské unii k vymezení služeb tržních a národně spravovaných. Tato harmonizace vnitřního trhu služeb v EU si vyžádala společné kroky zabezpečující proces legislativně i věcně, ve všech členských zemích EU. Uvolnil se trh služeb například pro poradenské služby, správu budov, reklamu, právní a daňové poradenství, pronájem vozidel atd. Naopak u služeb obecného zájmu neekonomické povahy, jako jsou péče o děti, sociální bydlení, finanční služby, zdravotní služby, hazardní hry a další, k liberalizaci trhu služeb nedošlo.⁴

2.1.3 Služby v obecném zájmu

Služby v obecném zájmu zahrnují služby tržní a netržní, které jsou orgány veřejné moci klasifikovány jako služby v obecném zájmu podléhající specifickým závazkům veřejných služeb. Pojem tak zastřešuje širokou škálu činností v obecném zájmu jak ekonomické, tak neekonomické povahy.

Služby v obecném zájmu členíme na:

- služby v obecném hospodářském zájmu – odpadové hospodářství, poštovní služby,
- služby v obecném zájmu neekonomické povahy – zdravotnictví, sociální služby, obrana.

Toto členění považujeme pouze za obecné, protože jednotlivá odvětví služeb v obecném zájmu není možné začlenit jen do služeb obecného hospodářského zájmu nebo služeb v obecném zájmu neekonomické povahy. Mohou vedle sebe existovat obě kategorie v rámci jednoho odvětví služeb v obecném zájmu a je nutné je posuzovat samostatně.

⁴ VALAŠTÍKOVÁ, Miroslava. *Marketing služeb – efektivně a moderně, 2., aktualizované a rozšířené vydání*. Praha: Grada Publishing, 2014, 232 s. ISBN 978-80-247-5037-8.

Služby v obecném zájmu jsou částí celospolečensky uznávaných hodnot, které jsou společné pro všechny členské státy EU, a stojí v centru evropského modelu společnosti. Mají zásadní význam z hlediska zvýšení kvality života občanů a úsilí o překonání sociálního vyloučení a společenské izolace.

Uvedené služby patří k hlavním pilířům evropského občanství, jelikož formují některá práva evropských občanů. Jsou předběžnou podmínkou pro hospodářský a sociální blahobyt podniků a občanů. Hlavními důsledky existence služeb v obecném zájmu jsou následující charakteristiky:

1. Služby v obecném zájmu jsou páteří ekonomiky a společnosti

Tyto služby jsou v EU poskytovány 500 milionům obyvatel a zajišťují jim základní potřeby, jako jsou dodávka elektřiny, veřejná doprava, obrana, zdravotní péče atd. Jako takové mají specifické postavení ve společnosti. Toto zvláštní postavení mají služby v obecném zájmu odvozené od jejich strategického charakteru a jsou klíčové pro fungování stabilní ekonomiky a společnosti. Rozsah a kvalita těchto služeb ovlivňuje zásadním způsobem uspokojení potřeb obyvatel. Často však dochází k tomu, že jsou v jednotlivých společnostech tyto služby brány za samozřejmost, přesto že jejich důležitost vystupuje do popředí. Služby v obecném zájmu představují prostřednictvím poskytování základních služeb stěžejní podporu fungování společnosti.

2. Představují významný přínos pro ekonomiku

V evropském hospodářství jsou služby v obecném zájmu klíčovým prvkem. Tvoří více jak 26 % hrubého domácího produktu 28 zemí Evropské unie a nepřímo vytvářejí pracovní místa v jiných odvětvích prostřednictvím subdodavatelské činnosti. Zhruba 30 % pracovních sil v EU je zaměstnáno ve službách v obecném zájmu, což odpovídá zhruba 64 milionům zaměstnanců. Hlavními odvětvími jsou:

- zdravotní a sociální práce (20 milionů zaměstnanců, 33 % všech ve službách v obecném zájmu),
- veřejná správa a obrana (15,5 milionů zaměstnanců, 24 % všech ve službách v obecném zájmu),
- vzdělání (15 milionů zaměstnanců. 23 % všech ve službách v obecném zájmu),
- doprava, železnice, poštovní služby (5,9 milionů zaměstnanců, 9,6 % všech ve službách v obecném zájmu).

3. Jsou klíčovými investory v ekonomice

Více než 6,4 % celkových investic EU (okolo 153 mld. €) představují investice do infrastrukturálních sítí služeb v obecném zájmu. Jedná se zejména o telekomunikace, elektrárny, veřejnou a železniční dopravu, vodní hospodářství apod. Nové členské státy EU mají na těchto investicích největší podíl, protože potřebují obnovit či zrenovovat stávající infrastrukturu, a pohybují se tudíž nad průměrem původních zemí EU.

4. V obdobích ekonomické krize se chovají jako stabilizátor

Dle výzkumů organizace CEEP až dvě třetiny dotázaných poskytovatelů služeb v obecném zájmu nebylo postiženo poklesem příjmů v období ekonomické krize v letech 2008 a 2009, přičemž až 45 % dotázaných potvrdilo, že necítily žádný negativní dopad krize a jen něco přes 18 % respondentů uvedlo pokles příjmů ve výši minimálně 10 %. Podobné výsledky byly zjištěny i v oblasti zaměstnanosti ve službách v obecném zájmu, kdy až 75 % poskytovatelů služeb v obecném zájmu nezaznamenalo snížení počtu jejich zaměstnanců v důsledku krize a jen 10 % respondentů zaznamenalo snížení počtu svých zaměstnanců o nejméně 10 %.⁵

5. Jsou základní podmínkou pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění

Z hlediska podpory evropské společnosti jsou služby v obecném zájmu významným prvkem a jsou i součástí strategie EU pro budoucí vývoj. Se svými vysokými investičními potřebami a podílem více než 26 % a HDP EU jsou nedílnou součástí plnění ambiciózních plánů v rámci strategie Evropa 2020, jež si vytyčila cíle v oblasti klimatických změn a energetické cíle, které jsou všeobecně známy jako 20-20-20:

- snížení emisí skleníkových plynů v EU o nejméně 20 % oproti úrovní roku 1990,
- zvýšení podílů obnovitelných zdrojů energie v konečné spotřebě energie na 20 %,
- zvýšení energetické účinnosti o 20 %.

Dalším důležitým údajem je, že v rámci začleňování, až dvě třetiny poskytovatelů služeb v obecném zájmu zaměstnává minimálně stejný počet mužů a žen a také podíl starších

⁵ CEEP Public Services – *Supporting The Very Fabric In Public Services* [online]. 2010 [11. 2. 2017]. Dostupné z http://www.ceep.eu/images/stories/pdf/Mapping/CEEP_mappingreport_DEF_02072010.pdf.

a mladších pracovníků je rozložen rovnoměrně. Pro podporu ekonomiky s vysokou zaměstnaností se jedná o velmi důležité faktory.⁶

2.2 Vymezení problematiky obrany s bližším zaměřením na požadavky vnější obrany

Po skončení studené války se rozpoutaly debaty o tom, co vše z hlediska bezpečnostních studií, mezinárodních vztahů, politologie apod. spadá pod pojem obrana. Pokles mezinárodního napětí ve vojenské oblasti a současně nárůst vlivů transnacionálních aktérů ohrožujících bezpečnost (organizovaný zločin, terorismus), ale i celosvětové působení ekologických hrozeb a globalizace ekonomiky postupně smazávají rozdíly mezi vnější vnitřní a bezpečností. Hovoříme spíše o civilizacích než o národních státech, které spolu mohou soupeřit a vzájemně ohrožovat svou bezpečnost.⁷

2.2.1 Národní bezpečnost

Národní bezpečnost je stav, kdy národnímu státu nehrozí závažné ohrožení svrchovanosti, územní celistvosti, základům politického uspořádání, vnitřního pořádku a bezpečnosti, životů i zdraví občanů, majetkových hodnot a životního prostředí. A ani jeho spojenci nejsou vystaveni hrozbám, které by v případě jejich aktivace vyžadovaly ozbrojenou nebo jinou rizikovou spoluúčast. Národní stát je schopen a ochoten potencionální hrozby rozpoznat a v maximální možné míře jim zamezovat, případně je eliminovat.⁸

Do rozpadu bipolárního světa byla vnější bezpečnost národního států vnímána především ve vztahu k vojenské bezpečnosti, vojenský útok na stát řádnou armádou jiného států byl považován za dominantní vnější hrozbu. Aniž by byla vojenská hrozba pro národní státy zcela opomenuta, objevila se celá řada aktérů a faktorů, schopných ohrozit vnější bezpečnost i nevojenskými prostředky.

⁶ OCHRANA, František. *Veřejné služby*. Praha: Ekopress, 2008. 167 s. ISBN 978-80-86929-316

⁷ TARRY, Sarah. "Deepening" and "Widening": *An Analysis of Security Definitions in the 1990s*. *Journal of Military and Strategic Studies* [online]. Fall 1999 [11. 2. 2017]. Dostupné na: <<http://www.stratnet.ucalgary.ca/journal/1999/article3.html>>.

⁸ ŠKVRNDA, František: *K vojenskociologické charakteristice bezpečnostních hrozeb* [online]. *Vojenské obzory*, 2001, č. 2 [11. 2. 2017]. Dostupné z: http://www.defense.gov.sk/e-ziny/obzory/clanok/20012_skvvrnda.asp.

Vnější bezpečnost tak obsahuje významnou kategorii bezpečnosti ekonomické (existence nadnárodních ekonomik, provázání ekonomik, ale i společná měna v rámci EU) a ekologické bezpečnosti. Je třeba počítat i s dopady vzdálených ozbrojených konfliktů, katastrof a související bídy (uprchlická krize). Nesmíme však zapomínat ani na vnitřní bezpečnost, protože tradiční aktéři ohrožující bezpečnost zevnitř států (např. zločinecké organizace) nabobtnaly svým složením a rozsahem působnosti transnacionálních rozměrů. Vnější a vnitřní bezpečnost jsou tedy vzájemně provázány.

2.2.2 Ekonomická bezpečnost

V tradičním pojetí znamenala ekonomická bezpečnost stav, kdy byl zajištěn dostatek finančních a výrobních struktur k vydržování dostatečně silné a odpovídajícím způsobem vyzbrojené armády, schopné porazit, popř. odstrašit vnějšího nepřítele. Na přelomu 19. a 20. století začal být kladen důraz i na zabezpečení takových sociálních podmínek, které by legitimizovaly státní moc u svých občanů, a tím vyřazovaly hrozbu masových snah o svržení stávajícího politického systému zevnitř států. V této souvislosti se začal používat i pojem sociální zabezpečení. Sociální bezpečnost byla pojmána jako ekonomická bezpečnost ve smyslu bezpečnosti příjmů, pročež sociální politika se koncentrovala rovněž na opatření, zajišťující plnou zaměstnanost. Sociální bezpečnost dnes nabyla pestřejšího množství součástí: zdravotní péče, bezpečnost majetku, bezpečnost pracovních míst apod.⁹

Po skončení studené války se koncept ekonomické bezpečnosti změnil v tom smyslu, že blahobytnost národa závisí na jeho schopnosti úspěšně se zapojit do mezinárodní ekonomické soutěže, což vyžaduje být v popředí vývoje a komercializace nových technologií a udržovat výrobní kapacity a zajišťovat trh produktů vědeckého vývoje. Proto je důležitá i ochrana před špionáží.

Ekonomickou bezpečnost nelze s ohledem na rostoucí provázanost světové ekonomiky a globalizace obecně vztahovat pouze na vnitřní nebo vnější bezpečnost, ale na obě tyto dimenze. Je úzce provázána se všemi dalšími oblastmi bezpečnosti. V opačném případě

⁹ FRIEDBERG, Arron. L.: *The Changing Relationship between Economics and National Security*. *Political Science Quarterly*, 1991, Vol. 106, Nr. 2, pp. 275.

vyvstává riziko ekonomické války, která má podlomit nebo zničit ekonomický potenciál země za použití všech politickoekonomických prostředků.¹⁰

2.2.3 Obrana a bezpečnostní politika

„Obrana je souhrn opatření k zajištění svrchovanosti, územní celistvosti, principů demokracie a právního státu, ochrany života obyvatel a jejich majetku před vnějším napadením. Obrana státu zahrnuje výstavbu účinného systému obrany státu, přípravu a použití odpovídajících sil a prostředků a účast v kolektivním obranném systému.“ Takto definuje obranu státu český právní řád. V odborných vojenských publikacích se setkáváme nejčastěji s následujícím popisem: „obrana je druh bojové činnosti vedené ve stanoveném prostoru a čase s cílem odrazit protivníka, způsobit mu ztráty, které mu nedovolí dále realizovat útočný zámysl, udržet důležité prostory, ušetřit síly a prostředky a vytvořit podmínky k provedení protiúderu. Dosahuje se účelným způsobem prostorového rozmístění sil, využitím bojových možností výzbroje, techniky a též ochranných vlastností terénu.“¹¹

Na obranu můžeme nahlížet z několika úrovní. Bezpečnost země je organizována v systému zvaném „národní obrana“, jehož oficiální funkcí je zachovat územní celistvost a politickou nezávislost národa proti agresi vedené zvenčí. Národní obrana a obranná politika jsou všeobecné pojmy, které zahrnují veškeré vojenské aktivity země, jejichž politicko-strategický ráz není nutně defenzivní, především poté, co konflikt vypukne. Obrana tvoří negativní aspekt války, zatímco ofenzíva představuje její pozitivní aspekt. Jaderné odstrašení pak tvoří třetí část strategické trojice. Jaderné odstrašení je však založeno na ofenzivních nebo defenzivních charakteristikách uvažovaných strategií (hromadná odvěta, vzájemné zničení) a na volbě týkající se použití jaderných zbraní a protiraketových obranných systémů. V rámci vzdušné války má strategická obrana za cíl udržet nadvládu ve vzdušném prostoru a zabránit nepříteli, aby nadvládu ve vzduchu získal. Na operačním a taktickém stupni jsou defenzivní akce spojovány s útoky, stejně jako se v rámci strategické obrany používá ofenzíva.

Hlavním a obecným cílem obrany je odrazit (zastavit) útok protivníka, který je v převaze, vyčerpat jeho síly, zbavit jej iniciativy a vytvořit podmínky k přechodu do útoku.

¹⁰ ŠEFČÍK, Vladimír.: *Ekonomická válka – staronový fenomén mezinárodní bezpečnosti. Vojenské rozhledy*, 2002, roč. 11, č. 3, s. 89—97. ISSN: 1210-3292.

¹¹ MINISTERTVO OBRANY ČR. *Obranná strategie České republiky*. 2012,[online], [11. 2. 2017]. Dostupné z http://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/STRATEGIE_ce.pdf.

Z politických nebo i jiných důvodů nemusí vždy přechod do útoku následovat. Pro vedení napadeného státu, nemusí být žádoucí, proměnit se do role agresora nebo okupanta. Případně to nedovoluje ani bezpečnostní politika země nebo vojenské aliance zemí.

Bezpečnostní politika je nejvyšší typ strategie integrující zahraniční i vnitřní politiku i obranu státu. Jejím prostřednictvím stát uspořádává všechny síly, jež má k dispozici na „světové šachovnici“. Zahrnuje politické, diplomatické, technologické, ekonomické, ekologické, kulturní a morální faktory a aspekty, jež musí být co nejlépe integrovány. Bezpečnostní politika je proto záležitostí nikoli vojáků, nýbrž státníků či politiků. Samotné použití ozbrojených sil je předmětem obranné či vojenské politiky a vojenské strategie.

Bezpečnostní politiku současnosti již není možné definovat jen jako výlučnou doménu národního státu, ale lze ji definovat také jako bezpečnostní politiku nadnárodních celků s výraznými znaky státní suverenity. V souvislosti se změnami bezpečnostního prostředí a s postupující integrací Evropy dochází zejména v Evropské unii k postupnému faktickému předávání kompetencí národních států v oblasti obrany a bezpečnosti na nadnárodní úroveň. Jednotná politika v oblasti zahraničních věcí a bezpečnosti se prosazuje prostřednictvím Společné zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie.

2.2.4 Bezpečnostní strategie státu

Termín bezpečnostní strategie státu nejčastěji označuje základní doktrinální, veřejně dostupný dokument bezpečnostní politiky, který vychází z komplexního pojetí bezpečnosti, ukazuje výčet hrozeb a z nich plynoucích bezpečnostních rizik, identifikuje národní zájmy země, určuje cíle a priority a definuje dlouhodobé plány a opatření bezpečnostní politiky v návaznosti na politiku zahraniční, hospodářskou a sociální. Představuje také politické zadání ozbrojeným silám a dalším silovým složkám státu, přičemž bere do úvahy zdroje země, mezinárodní prostředí, závazky státu a spojenecké svazky. Definuje základní směry bezpečnostní politiky pokud možno s trvalou platností tak, aby jejich realizace nebyla závislá na měnícím se vnitropolitickém kontextu.

Struktura bezpečnostní strategie státu zpravidla obsahuje:

- vymezení základních východisek bezpečnostní politiky,
- charakteristiku daného bezpečnostního prostředí,

- prostředky naplňování bezpečnostní politiky.

Na bezpečnostní strategii navazují další koncepční a doktrinální dokumenty, např. Vojenské strategie, eventuálně i více se popularizující tzv. Bílé knihy.¹²

Zhodnocení a vymezení hrozeb, kterým země čelí, je významnou částí každé bezpečnostní strategie, státy musí vytvářet a posilovat specifické schopnosti a nástroje své bezpečnostní politiky. S identifikací hrozeb v bezpečnostních dokumentech však souvisí řada dilemat a kontroverzí.

Má bezpečnostní strategie oddělovat identifikaci hrozeb od hodnocení rizik a závažností jejich dopadů? Považuje všechny hrozby uvedené ve strategii za stejně závažné a trvale aktuální? Mnoho bezpečnostních strategií toto rozlišení obsahuje, identifikace může mít popisný charakter, ale teprve hodnocení rizik, spojovaných s těmito hrozbami, směřuje k tvorbě nástrojů bezpečnostní politiky a alokací zdrojů s ohledem na důležitost hrozeb a pravděpodobnost jejich uskutečnění a závažnost jejich dopadů. Další otázkou je, zda má dokument obsahovat kromě známých rizik i takové, kterých se společnost skutečně bojí a může to vést k odhalení před případným nepřítelem. Vyhnout se přehnané sekuritizaci, a neriskovat nezadržitelné zvyšování výdajů na bezpečnostní politiku.

Řešení těchto otázek je pro výkonnou moc obtížné a vždy jen dočasné, protože otázky mají výsostně politickou povahu. Ve všech případech by měla bezpečnostní strategie veřejnosti sdělovat, že zajištění absolutní bezpečnosti není v praxi uskutečnitelné, že společnost musí akceptovat určitý stupeň nejistoty a ohrožení a že zajištění bezpečnosti sebou nese závažná dilemata. Různé hrozby, přestože jsou reálné, se nevyplatí důsledně konfrontovat, protože by to vedlo k neakceptovatelným nákladům v podobě obětování cenných hodnot (veřejné finance i občanská práva a svobody). Řešením tohoto problému je systematické zvyšování odolnosti společnosti, vyrovnat se s vědomím, že hrozbám nelze zcela zabránit a v případě realizace hrozby i s odstraněním jejich následků.¹³

¹² RADA EVROPSKÉ UNIE. *Evropská bezpečnostní strategie*. 2009, [online]. [29. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC7809568CSC.pdf

¹³ MINISTERSTVO OBRANY ČR. *BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE ČESKÉ REPUBLIKY*. 2015, [online]. [29. 3. 2017] <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf>

2.3 Zabezpečení obrany armádou – politická a ekonomická hlediska

Armáda je svébytná skupina, která se liší od ostatní společnosti celou řadou propracovaných, specifických a vynutitelných norem, dále jistou formou vlastní kultury. Má tedy všechny znaky sociální subkultury, kam se také řadí. Významný a jednoznačně určující je zejména princip vnějšího odlišování se od zbytkové společnosti na první pohled uniformou. Jako každá jiná subkultura, armáda aplikuje normy a hodnoty společnosti do svých řad. Opačně tato adaptace fungovat nemůže kvůli přílišné specifčnosti tohoto prostředí. Základ tvoří skupina mužstva, rotmistrovského a praporčického sboru. Dále významná skupina nižších důstojníků v roli velení středního stupně. Početně méně zastoupenou skupinou jsou vyšší důstojníci na pozicích vyššího velení a pak několik výjimečných jedinců, generálů, kteří zastupují nejvyšší stupeň velení.

Dříve byly ozbrojené složky založené na opakujícím se přílivu mužstva, kteří byli přijímáni rok co rok v podobě vojáků základní služby. Po skončení studené války se vyspělé armády postupně profesionalizují. S profesionalizací však vyvstal problém, páteří každé armády je početná vrstva mužstva, jedná se o výkonnou složku, plnící rozkazy a vykonávající armádní činnost. Vzhledem k snížení počtů vojáků dochází k outsourcingu mnoha rutinních činností, které v minulosti vykonávali vojáci základní služby civilními firmami. Což přispívá k provázání veřejného sektoru se soukromými firmami a přesunu části veřejných financí získaných výběrem daní a určených na zajištění obrany zpět k soukromým subjektům. Vyplývá to ze současné filozofie, že voják profesionál nesmí být podobnými triviálními záležitostmi obtěžován a odváděn od svého hlavního úkolu, kterým je v době míru vojenský výcvik.¹⁴

Fungování armády je postaveno na principu vertikality, který je pro zabezpečení vnitřního fungování zcela nezbytný. Pomoci hodnostního označení je na první pohled zřejmé rozlišení nadřízenosti a podřízenosti. Sociální status je pomoci hodnosti v rámci této skupiny vymezen zcela jednoznačně a vnitřní předpisy nedovolují jeho zpochybňování. Armáda bude vždy cokoli jiného než demokratickou organizací, protože sama podstata armády stojí na plnění rozkazů bez jejich zpochybňování a kladení dotazů, co je zcela zjevným autoritativním principem známým jako princip subordinace.

¹⁴ HOLCNER V., OLEJNÍČEK A., HORÁK R., MUSIL P. Základy ekonomiky obrany státu. Brno: Univerzita obrany, 2011, 135 s. ISBN 978-807231-817-9

Armáda je ozbrojenou složkou, zajišťující ochranu země před vnějším nepřítelem, oproti jiným silovým složkám jako je policie, celní a vězeňská služba. Aby mohla armáda plnit svou primární funkci, potřebuje nejmodernější vybavení, které zahrnuje zbraně a zbraňové systémy, munici, logistické zabezpečení a podporu, ale v neposlední řadě i skvěle vycvičené mužstvo, je podstatou každé dobře fungující armády. Činnost armády je řízená výkonnou mocí a financována z veřejných zdrojů. Obyvatelům státu poskytuje svoji činností službu v obecném zájmu, kterou je právě obrana státu, jeho obyvatel, hodnot a demokratických principů. Její fungování je dáno vojenskou politikou států připravenou civilními orgány a vojenskou strategií, která je v dikci nejvyšších velících stupňů armády.¹⁵

2.3.1 Vojenská politika

Vojenská politika je součástí veřejné politiky a určuje způsob výstavby a použití ozbrojených sil. Záměry vlády, která deklaruje vojenská politika, se odrážejí ve výši a struktuře vojenských výdajů. Protože jsou vojenské výdaje součástí veřejných financí, lze jejich prostřednictvím realizovat nejen alokační funkci vlády, ale také distribuční a stabilizační.¹⁶

Pojem označuje soubor opatření, cílů, postupů a kroků souvisejících s přípravou ozbrojených sil i obyvatelstva na válku. V minulosti toto pojetí předpokládalo výhradně vojenské napadení státu. V dnešní době však počítá i s možností teroristického útoku anebo asymetrického konfliktu. Jak můžeme vidět na konfliktu na Ukrajině nebo v Sýrii, technologicky a početně silnější armáda může být vyčerpána konfliktem nízké intenzity s daleko hůře vybaveným a vyzbrojeným protivníkem, který využívá slabých míst soupeře a zároveň maximalizuje své vlastní výhody. S rozvojem technologií je tento rozdíl stále více smazáván, dalším nebezpečím je síla medií, která dokáže výraznou měrou ovlivnit myšlení lidí v zájmovém prostoru. Využívání různých desinformací a polopравd je dnes na denním pořádku, a to nejen fundamentalisty, ale i demokratickými vládami. Zpravodajské služby společně s armádou a bezpečnostními silami musí vládu informovat široké škále rizik a spolupracovat s ní na přípravě vojenské politiky země.¹⁷

¹⁵PERNICA, Bohuslav. *Profesionalizace ozbrojených sil*. [online]. [22. 2. 2017] <http://www.army.cz/assets/PROFESIONALIZACE-100dpi.pdf>.

¹⁶KOHOOUT, Pavel, KREJDL, Aleš a PAVEL, Jan. *Průhledný státní rozpočet? Kudy tečou a kam prosakují naše veřejné finance*. 1.vyd. Praha: Transparency International Czech, 2006. 219 s. ISBN 80-903032-8-5.

¹⁷KREJČÍ Oskar. *Mezinárodní politika*. Praha EKOPRESS. 2001. 709 s. ISBN 978-808-6119-458.

V rámci Severoatlantické aliance pak samozřejmě existuje ještě vojenská politika samotného obranného paktu, kterou má na starost Severoatlantická Rada jako hlavní politická struktura NATO, společně s Výborem pro obranné plánování a Skupinou pro Jaderné plánování. Radě předsedá generální tajemník NATO Jens Stoltenberg z Norska. Každá země je zastoupená jedním stálým zástupcem a rozhodnutí musí být přijata jednomyslně.¹⁸

V minulosti se situace na pozadí Bretixu v Evropě dramaticky měnila. Vojensky je Velká Británie nejvýznamnějším prvkem v západní Evropě, s nejrozvinutější vojenskou infrastrukturou. V Bruselu probíhaly aktivní diskuze o vytvoření evropské armády, která by zajišťovala vnitřní a vnější bezpečnost Evropské unie. Podle těchto jednání by se jednotný evropský vojenský blok mohl objevit již v roce 2018. Největším a hlavním odpůrcem rozvoje evropské obranné politiky byla právě Velká Británie. Vedení Velké Británie nechtělo, aby vznikla konkurence s NATO.

2.3.2 Vojenská strategie

Vojenská strategie je nejvyšší součástí vojenského myšlení, jejím obsahem jsou obecné principy výstavby, přípravy a použití armády. Jedná se hlavně o principy vojenského umění vyjádřené na strategické úrovni. Jde o teorii a praxi přípravy a vedení jednotlivých operací či války obecně. Základem každé vojenské strategie je dosáhnout vojenských cílů co neefektivněji a s nejmenšími náklady a tyto strategie vznikají na základě zkoumání proběhlých válečných událostí, bezpečnostní situace, morálních a ekonomických možností státu, nových bojových prostředků a nových technologií, názorů na pravděpodobného nepřítele, způsoby vedení války, principy materiálního zabezpečení atd. Vojenské umění můžeme rozlišovat na tři hierarchicky uspořádané stupně. Nejvyšším stupněm je strategie, nižším operační umění a nejnižším stupněm je taktika.

Historicky nejstarším druhem vojenské taktiky jsou taktika pozemního boje a taktika námořního boje, historicky nejmladší je pak taktika letectva a používání nejmodernějších zbraňových systémů (např. vesmírných prostředků, bezpilotní technologie). Jednotlivé taktiky detailně rozpracovávají způsoby boje jednotek v různých situacích. Zkoumání základů boje, stanovení využití bojových prostředků k útoku a obraně, vypracování nejlepších metod vedení boje v různých podmínkách to jsou hlavní úkoly taktiky. Taktika je podřízena operačnímu

¹⁸ MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Nato*. [online]. [22. 2. 2017] Dostupné z <http://www.mocr.army.cz/nato/nato-8493/>.

umění a strategii a je hlavním nástrojem k dosažení stanovených cílů v rámci nadřazených stupňů. Vzhledem k novým technologiím a nástrahám asymetrických konfliktů může taktika zpětně ovlivnit operační umění a jeho prostřednictvím i strategii.¹⁹

Nejdůležitější částí vojenské strategie v moderních státech je strategie obrany. Strategická obrana vede k opotřebovací válce, jejíž trvání je příznivé pro tu válčící stranu, která od počátku zaujímá defenzivní postoj, protože čas působí ve prospěch obránce. Obrana může být vedena z vlastního rozhodnutí, ale může být i vynucena protivníkem, případně dalšími okolnostmi a je charakterizována odolností, aktivitou, úporností a pružností. Odolnost spočívá na schopnosti čelit všem činnostem protivníka, které používá ke zničení armády obránce nebo ke zbavení její schopnosti klást organizovaný odpor. Aktivita obrany je závislá na nepřetržitém působení všemi dostupnými prostředky na protivníka bez vyčkávání na jeho činnost. Úpornost obrany spočívá v kladení vytrvalého a účinného odporu protivníkovi s důrazem na udržení celistvosti obrany. Pružnost spočívá na schopnosti armády co nejrychleji reagovat na situaci na bojišti a na jejím přechodu do aktivní činnosti.²⁰

2.4 Armáda České republiky a Ozbrojené síly Slovenské republiky jako poskytovatelé služby v obecném zájmu

Hlavním nástrojem realizace obranné politiky jsou ozbrojené síly, jejichž hlavní částí jsou národní armády. Základním úkolem ozbrojených sil je příprava k obraně států a obrana států před vnějším napadením. To zahrnuje činnosti související s:

- obranou území,
- obranou vzdušného prostoru,
- obranou teritoriálních vod,
- obranou infrastruktury nezbytné pro obranu států.

¹⁹ MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Doktrína Armády České republiky 2010*. [online]. [23. 2. 2017]. Dostupné z http://www.unob.cz/fvz/struktura/k302/Documents/Doktrina_ACR.pdf.

²⁰ MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Vojenská strategie České republiky*. 2008. [online]. [23. 2. 2017]. Dostupná z: http://www.mocr.army.cz/images/id_8001_9000/8492/Vojensk__strategie__R-2008.pdf.

Zvláštní význam připadá ochraně kritické infrastruktury. Národní vlády sledují zahraniční investice do odvětví kritické infrastruktury a do strategických podniků, aby nepředstavovaly hrozbu, která by vedla k možnosti jejich zneužití při prosazování hospodářských a politických zájmů cizí moci na úkor vlastního státu.

Národní armády zabezpečují obranu státního území a jsou financovány z veřejných prostředků. Na udržení schopností jednotlivých armád musejí státy vynakládat určitou část svých rozpočtů a v rámci NATO je jako minimální hranice určena výše 2 % HDP daného státu. Téměř většina států NATO však tuto výši nesplňuje (hranici 2% splňují USA, Řecko, Velká Británie, Polsko a Estonsko). Česká republika a Slovensko se pohybují nad hranicí 1 %. V souvislosti s horšící se bezpečnostní situací a změnou v politickém vedení USA je nutné, aby národní státy zvýšily své obranné rozpočty na tuto hranici. Stejně důležitým faktorem je skutečně použitelná výše rozpočtu na obranu, protože součástí obranného rozpočtu jsou také finance na vojenské výsluhy, penze a pojištění. Skutečný rozpočet by pak měl být využit z 50 % na mzdy, 30 % na běžné výdaje a 20 % na investice a udržení životního cyklu. V České republice i na Slovensku je však tento poměr nereálný, protože při investicích ve výši 20% rozpočtu do nové techniky a materiálu se souběžně zvyšují i náklady v běžných výdajích (náhradní díly pro novou techniku, munice, výcvik, servis) čímž se tyto výdaje dostanou vysoko nad 30%. Jedním z řešení by bylo například úplné oddělení investic od ročního rozpočtu, protože tyto investice jsou plánovány ve výhledu zhruba 5 let a jejich naplňování by nebylo vázáno na priority různých vlád.

Dlouhodobým podhodnocováním rozpočtů obou zemí a přesouváním financí na jiné resorty došlo v Armádě České republiky i v Ozbrojených silách Slovenské republiky k razantnímu snížení akceschopnosti ozbrojených sil. Při požadavku na současné splnění všech našich závazků vůči spojencům by došlo ke kolapsu nejen ozbrojených sil, ale i států, které nejsou na podobný úkol připraveny ani legislativně ani logisticky a finančně. Armáda České republiky je pak technologicky vyspělejší a díky bojovým misím zkušenější než Ozbrojené síly Slovenské republiky, obě armády jsou však početně slabší (některé útvary jsou pouze na 60 % naplněnosti), a jejich technické možnosti zaostávají za západními spojenci.

Východiskem z této nebezpečné situace je užší spolupráce obou zemí na společné obraně. Vzhledem k historickým okolnostem, geografické situaci a v neposlední řadě proběhlé i nadále probíhající modernizaci Vzdušných sil Armády České republiky

je modelovým případem společná ochrana vzdušeného prostoru obou zemí moderními nadzvukovými bojovými letouny.²¹

²¹ DOBROVSKÝ Luboš, DYČKA Luboš, FRANK Libor, KOLKUS Jaroslav, MIČÁNEK František. *Zpráva o stavu zabezpečení obrany ČR v roce 2014 – mýty a realita*. 2014 CBVSS. [online]. [23. 2. 2017] Dostupné z <http://www.obranaastrategie.cz/filemanager/files/file.php?file=127257>.

3 Komparace obranných možností Armády České republiky a Ozbrojených sil Slovenské republiky se zaměřením na zabezpečení vzdušného prostoru

Státy měly s rozvojem letectví neustálou potřebu zabezpečovat svůj státní vzdušný prostor proti narušování. Narušování mělo po dlouhou dobu zejména vojenský charakter, avšak rozvojem leteckého pirátství bylo zapotřebí řešit ohrožení nejenom vojenským letectvem nepřítelů, ale i ohrožení asymetrickou hrozbou leteckého terorismu. Ze státního rozpočtu si právě moderní letectvo vyžaduje velké investice, dále vysokou míru vývojové a průmyslové základny země a dále také velké odhodlání politiků a vojáků přesvědčit své občany o nutnosti a účelnosti těchto investic. Toto vše je v souladu s ekonomickou silou státu, s jeho zahraniční politikou a odpovědností ke svým spojencům.

3.1 Historické souvislosti - počáteční pozice, obecné informace

V Československu patřilo vojenské letectvo vždy k silným prvkům národní bezpečnosti. Naši piloti byli vždy uznávanou vojenskou složkou po celém světě. Již za druhé světové války prokázali své odhodlání bojovat. Zapojili se do bojů jak na západní tak i na východní frontě. Ne vždy se vojenské složky setkali s pochopením politiků a to jak cizích tak i vlastních. Také během studené války se řadilo naše letectvo do světové elity, bohužel kvalita časem zaostávala za diktátem politiků.

V lednu 1993 došlo k rozdělení České a Slovenské Federativní Republiky a zároveň i k rozdělení Československé armády. Oba dva nově vzniklé státy se musely vypořádat s rozdělením vojáků, výzbroje a archivů zpravodajských složek.

Od roku 1990 bylo realizováno množství kroků, které rozdělení armády usnadnily. Slovensko bylo dlouhá léta, vzhledem k vojenské doktríně Varšavské smlouvy, týlem plánovaných vojenských operací. Hlavní vojenské síly s nejmodernější technikou se díky tomu soustředily na území České socialistické republiky a na Slovensku bylo do roku 1990 dislokováno jen 18,6 % celkového stavu ČSLA. Velitelství Východního vojenského okruhu plnilo roli teritoriálního štábu, a nemělo velet ani obraně území Slovenské socialistické republiky. Dvě divize, jež se nacházely na území Slovenska měly pouze výcvikový charakter a disponovaly vesměs starší technikou s nižší bojovou hodnotou. Jednotky protivzdušné

obranu zajišťovaly jen oblasti okolo Bratislavy a vojenské letectvo mělo pouze dva školní pluky. Nebyly zde ani průzkumné prapory nebo prostředky REB. Dělostřelectvo a raketové vojsko mělo na území Slovenska zastoupení jen do úrovně divize. Naopak se na slovenském území kumulovala zařízení vojenského školství.

Rozdělení armády ČSFR se formálně opíralo o ústavní zákon č. 541/1992 Sb., o dělení majetku České a Slovenské Federativní Republiky a jeho přechodu na Českou republiku a Slovenskou republiku, a ústavní zákon č. 542/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní Republiky. Principy a zásady rozdělení armády ČSFR schválila Rada obrany státu 28. září 1992.

Rada obrany státu v září 1992 rozhodla, že se movitý majetek ozbrojených sil rozdělil v poměru 2:1, a to s ohledem na kvantitativní i kvalitativní ukazatele a cenovou hodnotu armádního majetku (podle odhadu 418 miliard korun) s přihlédnutím k rozloze a počtu obyvatel obou republik.

Rozdělení majetku armády bylo řízeno Generálním štábem spolu s vojenskými velitelstvími Západ, Střed a Východ a s velitelstvím letectva a protivzdušné obrany. Z České republiky odjelo po vlastní ose na Slovensko prostřednictvím 2 324 vojenských transportů 347 dělostřeleckých, 163 letadel a vrtulníků, 164 tanků, 59 bojových vozidel pěchoty a obrněných transportérů, 2 032 automobilů a 610 ostatních druhů techniky. Ze Slovenské republiky bylo do České republiky odstěhováno 224 dělostřeleckých systémů, 42 letadel a vrtulníků, 39 automobilů a 691 ostatních druhů techniky. Transporty byly vypravovány již od 1. listopadu 1992 a jejich podstatná část skončila 20. prosince 1992. Nestala se při nich žádná mimořádná událost.²²

3.1.1 Armáda České republiky

AČR si k 1. lednu 1993 prošla zásadním demokratizačním a restrukturalizačním procesem. Proces byl výsledkem vnitropolitických, ekonomických a sociálních přeměn v naší společnosti po roce 1989. Armáda své schopnosti orientovala na samostatné zabezpečení obrany státu proti blíže nespecifikovanému protivníkovi.

²² BROUSIL, Zdeněk. *Před 15 lety proběhlo rozdělení československé armády*. ATM. 2008, č. 1. ISSN 1802-4823.

Po roce 1993 se změnilo postavení armády ve společnosti a také už nebyla nástrojem jediné vládnoucí a navíc totalitní strany. Armáda se do jisté míry vyrovnala myšlenkovitě a hodnotově s dědictvím z období druhé světové války a zároveň byla depolitizována. Je zapotřebí podotknout, že s velkou materiální zátěží v podobě postupně zastarávajících zbraní, vojenské techniky a materiálu, vojenských objektů a také další podpůrné infrastruktury se armáda vyrovnává do dnes.

Když v roce 1993 vznikl samostatný stát, byla činnost armády realizována v souladu se zásadami západních modelů civilního řízení a demokratické kontroly. Došlo k nastavení odpovídajícího právního rámce, který definoval pravidla pro fungování jak moci zákonodárné, tak i výkonné. Byla také nastavena nová podoba řízení a kontroly armády. Ta měla jasně definované úkoly, které byly rozpracovány v prvních strategických a koncepčních dokumentech. Dle zákona o Armádě České republiky z roku 1993 a v roce 1993 vypracované „konceptce výstavby AČR do roku 1996“ bylo možné spatřovat politické zadání AČR.

Přesto toto všechno nebyly aspekty nového způsobu řízení vyřešeny k 1. lednu 1993. Právě naopak tyto některé nedostatky v této oblasti stále přetrvávají, ať už v oblasti právního nastavení, anebo fungování bezpečnostního systému státu, jehož optimalizace nebyla nikdy zcela dokončena. V důsledku vzniku samostatného státu také zanikla například Rada obrany státu, jako základní vládní nástroj pro koordinaci všech aspektů obranné a bezpečnostní politiky. K další změně došlo v roce 1998, kdy ve spojitosti s aktuální možností vstupu země do Severoatlantické aliance byl článkem č. 9 ústavního zákona č. 11/1998 Sb., znovu vybudován podobný orgán pod názvem Bezpečnostní rada státu (BRS), v čele s předsedou vlády.

Došlo k reorganizaci, restrukturalizaci a postupně i redislukaci armády, a to ve smyslu nově definované obranné doktríny státu. V roce 1993 armáda čelila dalším významným reorganizačním a strukturálním změnám. Změny byly primárně vedeny se záměrem balancování úkolů a existujících schopností s omezenými finančními prostředky. Právě reorganizace AČR je charakteristickým rysem celého dvacetiletého období. Tento proces však nikdy nebyl zcela ukončen.

V lednu 1993 bylo celkem v činné službě 131 359 vojáků, avšak v roce 1989 byl počet vojenských příslušníků na počtu 210 00 osob. V roce 2015 byl počet vojáků z povolání celkem 21 970 osob.

V roce 1993 byla rozmístěna armáda ve 200 posádkách. Aby byla zabezpečena obrana teritoria ze všech možných směrů, byly postupně rozmisťovány bojové útvary. Zjednodušena byla velitelská struktura a struktura sil. V roce 1993 si armáda začíná postupnými krůčky zvyšovat kredit u občanské veřejnosti (dnes armáda disponuje nejvyšší mírou důvěry mezi státními institucemi). K tomu přispělo také relativně bezproblémové rozdělení federální armády mezi dva nově vytvořené samostatné státy, podíl armády při odsunu sovětských vojsk a jejich působení v zahraničních operacích a misích při krizových řešení. V neposlední řadě to bylo dáno také působením armády ve prospěch obyvatelstva při povodních či jiných přírodních katastrofách.²³

Ukončení základní vojenské služby a otevření cesty k plně profesionální armádě k 1. lednu 2005, byl jeden z praktických kroků, který měl reagovat na měnící se operační požadavky.

Obavy, které vznikly, že se nepodaří dobrovolnou armádu financovat, se nenaplnily. Velkým rizikem pro armádu je udržení její atraktivity na trhu práce z dlouhodobé perspektivy. Směrování zahraniční politiky ČR po roce 1993 vyústilo 12. března 1999 členstvím ČR v Organizaci Severoatlantické smlouvy a v květnu 2004 přičleněním do Evropské unie. Odpovědnost a úkoly armády, které vyplývají z platných zákonů, se členstvím v mezinárodních organizacích nezměnily. Ovšem výrazným způsobem došlo ke změně podmínek, za kterých je zajišťována obrana země. Pojistkou vnější bezpečnosti České republiky je také členství v NATO. Díky členství v NATO je obrana našeho státu postavena nejen na vlastních schopnostech, ale i na schopnostech spojenců v souladu s čl. 5 Washingtonské smlouvy. Tento článek však nezabývá země povinnosti rozvíjet vlastní věrohodné schopnosti v rámci spravedlivého sdílení břemene.

Po vstupu do NATO a EU se armáda zapojila do mezinárodní iniciativy rozvoje schopností, v jejichž rámci nabízí své jedinečné schopnosti v oblasti ochrany proti zbráním hromadného ničení, pasivních sledovacích systémů, zdravotnického zabezpečení, logistické podpory a nově i v oblasti virtuálního výcviku. Do mnohonárodních aktivit EU je zapojena ČR obdobným způsobem, např. projekt SALIS (sdílení kapacit strategické vzdušné přepravy). V současnosti je spojenci vnímána mnohonárodní spolupráce jako nezbytnost a ne jako příležitost, jak tomu bylo v minulosti. Zároveň v současné ekonomice roste počet zemí, které nejsou schopny z finančních a technologických důvodů dosáhnout samostatnosti v případě

²³ PERNICA, Bohuslav. *Profesionální armáda v České republice: prvních pět let*. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 2012, 145 s. ISBN: 978-80-86729-72-5.

některých strategických schopností (strategická letecká přeprava, tankování za letu, satelitní komunikace, průzkumné systémy, raketová technika a celá řada dalších oblastí).²⁴

3.1.2 Ozbrojené síly Slovenské republiky

Mezi nejpodstatnější faktor vývoje bezpečnostní a obranné politiky Slovenské republiky patřil zájem rozhodujících politických subjektů o její euroatlantické směřování. V letech 1993 až 1997 byly přijaté první politicko-strategické dokumenty v oblasti obrany, které zodpovídali svým charakterem a obsahem dané doby. V tomto období došlo k nepřizvání Slovenské republiky na jednání vstupu do NATO, z důvodu nižší úrovně připravenosti Armády Slovenské republiky. V období let 1998 až 2003 nastali kvalitativní změny v bezpečnostní a obranné politice Slovenské republiky. Tyto změny souvisely zintenzivněním integračního úsilí a následným pozváním Slovenské republiky na jednání o vstupu do NATO. V roce 2001 byly schváleny první standartní dokumenty Bezpečnostní strategie Slovenské republiky Obranná strategie Slovenské republiky a Vojenská strategie Slovenské republiky. Tyto dokumenty definovaly cíle a úlohy bezpečnostní a obranné politiky demokratického státu aspirujícího na vstup do NATO a EU.

V roce 2002 byl přijat dlouhodobý plán struktury a rozvoje ozbrojených sil Slovenské republiky. Tento plán byl orientovaný na teritoriální a individuální obranu Slovenské republiky. Dále v březnu 2003 byl vládou Slovenské republiky schválen časový plán plnění reformu, který sloužil jako podmínka pro vstup do NATO a definoval reformní kroky a garantoval závazek vlády Slovenské republiky vyčlenit na obranu potřebné zdroje. V roce 2005 byly schváleny nové strategické dokumenty Bezpečnostní strategie Slovenské republiky a Obranná strategie Slovenské republiky. Tyto dokumenty byly kompatibilní se strategickými dokumenty NATO a EU. Dokumenty vytvořili zodpovídající strategický a právní rámec obrany Slovenské republiky v rámci kolektivní obrany a plnění závazků Slovenské republiky vyplívající z jejich členství v NATO a EU. Nový dlouhodobý plán rozvoje ministerstva

²⁴ NATO. Active Engagement: Modern Defence. *Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization. Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Lisbon 19-20, November. 2010. NATO Public Diplomacy Division, Belgium.* [online] 2010. [23. 2. 2017]. Dostupné z: http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf.

obranu s výhledem do roku 2015 byl schválen v roce 2005. Pokládal důraz na budování expedičních sil, oproti modelu 2010 předpokládal nižší úroveň obranných výdajů, ale ani toto se nenaplnilo.

1. ledna 2016 se staly plně profesionální Ozbrojené síly Slovenské republiky a byla zachována branná povinnost. Od roku 2009 byla v OS SR nepříznivá situace, která byla umocněná ekonomickou krizí na obranné výdaje, jejichž úroveň dostala výrazně klesající tendenci. Účast v misích NATO právě přinesla narůstající nároky na lidské, materiální a zejména finanční zdroje. Potvrdilo se, že organizační změny, které proběhly v OS SR, které byly zaměřeny na snižování počtů personálu, což byl jeden z klíčových znaků jejich transformování do roku 1993, nepřinesly očekávaný efekt. Právě tyto narůstající nároky a zpomalení transformace postupně limitovalo OS SR a zároveň jejich planění základních úloh. Byla zde akutní potřeba vydefinovat nové parametry dlouhodobého rozvoje OS SR, reagující především na sníženou úroveň obranných nákladů. Toto vyústilo do začátku procesu strategického hodnocení obrany v druhé polovině roku 2010. Přípravu klíčových výstupů zpomalilo nevyslovení důvěry vládě Slovenské republiky v roce 2011. V tomto období došlo k schválení zásadních dokumentů. Od roku 2007 chyběl realistický rámec dlouhodobého rozvoje OS SR s vhodným zdrojovým pokrytím. To oddálilo systémové řešení obranyschopnosti Slovenské republiky.²⁵

3.1.3 Vzdušné síly AČR a Vzdušné síly OZSR

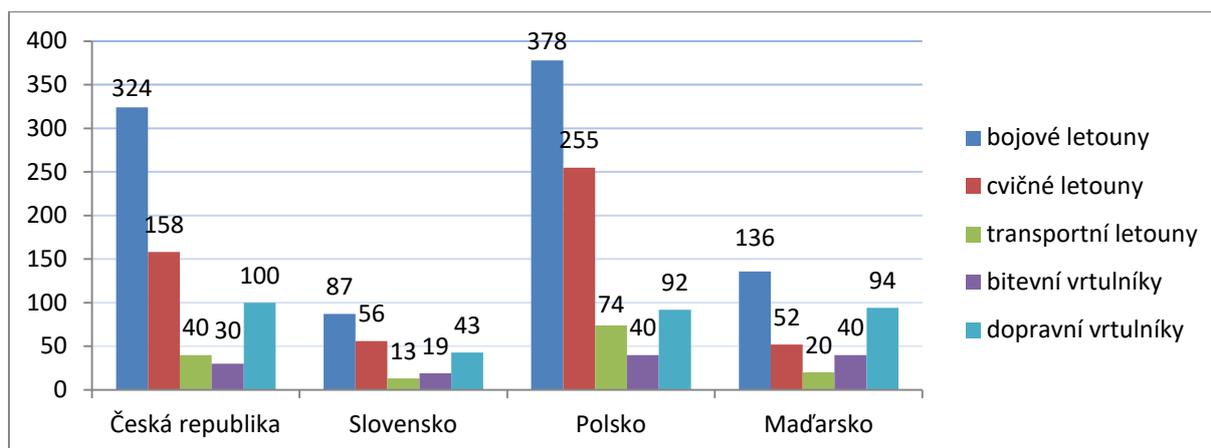
Na konci roku 1992 byla předána letecká technika. Byl zde zachován poměr dělení 2:1 s výjimkou všech dvaceti československých situačních letounů Mig-29. Oba Státy si tyto letouny rozdělili 1:1, 33 stíhacích letounů MiG-23 si ponechala všechna Česká republika.

Protiletadlové raketové vojsko bylo rozděleno jiným poměrem., aby byly zachovány funkční zbraňové celky tak na Slovensko putovala kompletní baterie protiletadlového raketového systému dalekého dosahu, ruské výroby S-300. Česká republika si ponechala raketový systém také ruské výroby, S-200.

Vzdušné síly také provozovaly množství letecké a raketové techniky, různé systémy zabezpečení, radiolokační techniky a podpůrné techniky. Většina toho vybavení však byla morálně zastaralá nebo náročná na provoz a financování.

²⁵ MINISTERSTVO OBRANY SR. *Biela kniha o obrane Slovenskej republiky*. Bratislava: MOSR. 2016. 116 s. ISBN 978-80-89261-65-9.

Graf 3.1 – Počty letecké techniky zemí V4 v roce 1993

zdroj: International Institute for Strategic Studies 2016, vlastní zpracování

Z grafu 3.1 je patrné, že letectvo SR patřilo z hlediska počtů techniky k nejslabším z jednotlivých zemí V4, pokud se však zaměříme na ukazatel modernosti jednotlivých leteckých sil, tak zjistíme, že ČR měla v roce 1993 10 letounů MiG-29, Slovensko také 10, Polsko 12 a Maďarsko 28. Tyto moderní stroje byly jediné, které se mohly ve vzdušeném boji vyrovnat s letouny západních zemí (jako jsou F-15, F-16, F-18 apod.). Všechny ostatní bojové letouny byly již morálně zastaralé, případně vybavené zastaralou výzbrojí.

Podobná situace byla u cvičných letounů, převážně zastoupených československým L29 a L39 prvních generací, a také u transportních letounů, kde se letectva opíraly o sovětské turbovrtulové stroje Antonov. Jiná situace byla u vrtulníkového letectva, kde základem byly moderní bitevní helikoptéry Mi24 a transportní Mi8/17, zavedené do výzbroje jednotlivých armád na konci 80. let.

Páteří všech 4 letectev byly stíhací stroje MiG a bitevní stroje Suchoj. Tyto letouny však narážely na sovětskou vojenskou doktrínu, kdy státy Varšavské smlouvy byly vyzbrojeny jen lehkými frontovými letouny, ale těžké bojové stroje jako Su-27 a MiG-31 byly jen ve výzbroji sovětských jednotek. Dalším problémem byla nedostatečná výzbroj letounů, řízené střely R-27 a R-60 byly již zastaralé, a jen střely R-73 na letounech MiG-29 se dokázaly vyrovnat a v některých aspektech i překonat západní protějšky. Protizemní výzbroj byla jen neřízená, přesně naváděná munice jak ji známe dnes, se nepoužívala, což byl v porovnání se západními letectvy velký nedostatek. Samotnou kapitolou pak byly systémy velení a radiolokačního pokrytí, které se nemohly měřit s možnostmi, které v té době měly státy NATO.

Jednotlivé státy V4 začaly připravovat různé modernizační programy svých armád a tedy i leteckých sil. Národní vlády si uvědomovaly svoji závislost na Ruské federaci, co se týče náhradních dílů, motorů, ale i pořízení vhodné výzbroje, a proto se tyto modernizační programy zaměřovaly spíše na techniku států NATO. Na druhou stranu zde byla možnost pořízení nejen vojenské techniky v rámci dealokace ruského dluhu vůči těmto zemím. Česká republika tak obdržela vrtulníky Mi24/35 a Mi171, Slovensko letouny MiG29.

Je také důležité zmínit, že Češi si neužili desítku špičkových Migů dlouho, v roce 1995 byly vyměněny vládou v čele s Václavem Kalousem za 11 polských vrtulníků W3A Sokol, které jsou využívány zejména a pro účely SAR. Z technického hlediska je tento krok považován za krok zpět, protože ve výzbroji armády zůstaly letouny typu Mi –21 a Mig-23, které měl však Mig-29 technologicky nahradit.²⁶

3.2 Financování AČR a OS SR

Zdokonalování obranného systému státu, rozvoj ozbrojených sil jako základního nástroje pro zajištění obrany představuje cenu za mírový život a mírový rozvoj všech sfér a sektorů společnosti. Nové bezpečnostní hrozby a rizika si vyžadují, aby státy v rámci zdokonalení svých obranných systémů a výstavby svých ozbrojených sil, kromě množství politických, vojenských, organizačních a legislativních opatření, přijímaly i adekvátní ekonomická opatření. Omezené a vzácné ekonomické zdroje se proto musí rozdělovat na mírové a obranné a v závislosti na situaci nebo charakteru ohrožení se musí snažit o optimalizaci volby mezi obrannými a mírovými výdaji.

Díky svým osobitým funkcím se obrana řadí mezi oblasti s vysokými nároky na vstupní zdroje, tedy na veřejné finance. Výdaje vynaložené na obranu jsou proto velmi často diskutovaným a sledovaným tématem, a to ať už na politické scéně nebo v médiích. Všechny členské země NATO se zavázaly dodržovat obranný rozpočet na 2 % HDP. Hodnota HDP je však splňován a pouze některými zeměmi NATO. Česká republika a Slovensko jsou na hranici 1 % HDP.

Obrana státu je financována z největší části prostřednictvím státního rozpočtu. Výdaje, které jsou právě na obranu státu určeny, ale nejsou v celém rozsahu určeny pouze

²⁶ MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Bezpečnostní politika České republiky – výzvy a problémy*. 2004 [online]. [12. 3. 2017] Dostupné z: http://ceses.cuni.cz/CESES-73-version1-sbornik_bpcer_vyzvyaproblemy.pdf.

pro Ministerstvo obrany. I přesto Ministerstvo obrany plná rozhodující funkci a úlohu v celém systému zabezpečení obrany, proto se budu věnovat právě tomuto resortu.

3.2.1 Financování AČR

Finanční prostředky, které jsou vyčleňovány, ze státního rozpočtu České republiky do resortu Ministerstva obrany, se odvíjí také od aktuálního stavu bezpečnostní politiky naší země. Tedy od příslušných rozhodnutí vlády, do kterých se právě promítá aktuální bezpečnostní situace – konkrétní hrozby či rizika.

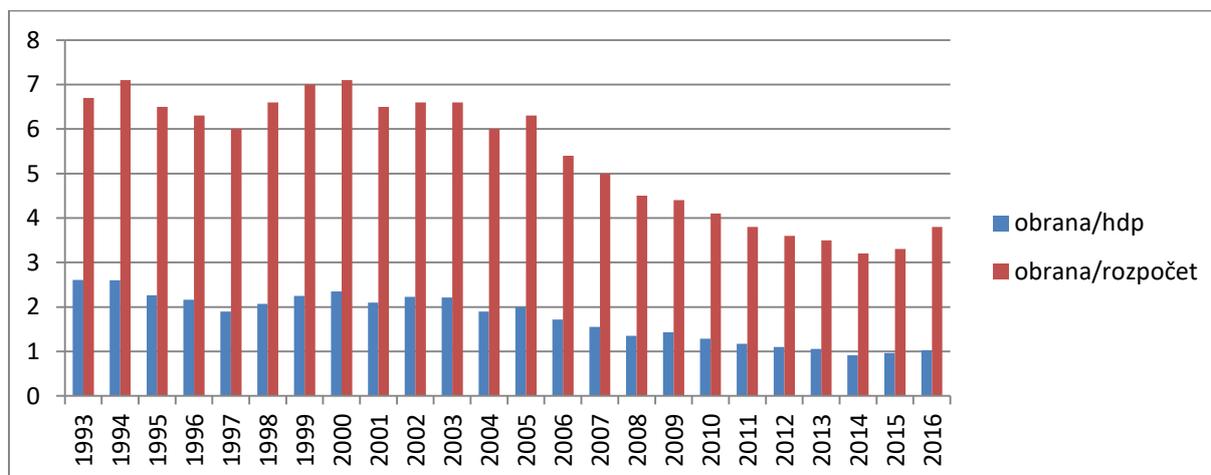
Statistika vojenských výdajů České republiky je zveřejňována od roku 1994. Tyto údaje jsou zveřejňovány ve Statistické ročence ČR jako Vojenské výdaje podle druhu nákladů a směrů určení. Díky způsobu jakým jsou vojenské výdaje sledovány, umožňuje provádět základní mikroekonomickou analýzu českých vojenských výdajů. Vojenské výdaje jsou členěny do tří kategorií:

- 1) provozní náklady obsahující osobní náklady a náklady na provoz a údržbu,
- 2) nákup a výstavba, obsahující výdaje na nákup vojenské výzbroje a výstroje a výdaje na nemovitý majetek,
- 3) výzkum a vývoj.

V České republice je pro vojenské výdaje na nákup a výstavbu typické, že mívají vazbu na stabilizační funkci veřejných financí. Tyto vazby mají v podobě podpory domácího zbrojního průmyslu. Avšak tyto vazby velmi často způsobují nekonceptnost využití finančních zdrojů a jejich plýtvání. Toto plýtvání je možné vysledovat např. na pořízení letounů Aero L-159A nebo na „gigantické“ modernizace tanků T-72.

V grafu 3.2 je zobrazeno, jak velký procentuální podíl zaujímají výdaje kapitoly MO na celkových výdajích státního rozpočtu a na ukazateli HDP v jednotlivých letech.

Graf č. 3.2 - Podíl výdajů MOČR na výdajích státního rozpočtu a na HDP v letech 1993 - 2016 (v %)

Zdroj: MOČR, vlastní zpracování

Z uvedeného grafu je zjevné, že po období 90. let bylo dosahováno ve sféře obrany vyšších procentuálních podílů (s výjimkou roku 1997, kdy se naplno projevila recese) než po roce 2000, kdy dochází k mírně sestupné tendenci. Výdaje Ministerstva obrany představovaly v roce 1993 necelých 7 % z celkových výdajů státního rozpočtu, resp. zhruba 2,5 % na celkovém HDP České republiky, zatímco dnes dosahují hodnoty maximálně okolo 4–5 % výdajů státního rozpočtu, resp. se pohybují těsně nad hranicí 1 % HDP.

Finanční prostředky, které jsou vyčleňovány, ze státního rozpočtu České republiky do resortu MO se odvíjí jak od aktuálního stavu bezpečnostní politiky země tedy od příslušných rozhodnutí vlády, do kterých se promítá také aktuální bezpečnostní situace – konkrétní hrozby a rizika. Vzhledem ke krizi na Ukrajině a na Blízkém výchově přislíbila vláda také postupné navyšování obranného rozpočtu až na úroveň 2 % HDP.²⁷

3.2.2 Financování OS SR

Slovenská vláda před vstupem do NATO akceptovala standard, který požadoval vyčleňovat pro kapitolu Ministerstva obrany Slovenské republiky výdaje na úrovni 2 % HDP. Vláda deklarovala závazek minimálního ročního podílů výdajů na obranu 1,89 % do roku

²⁷ MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Koncepce výstavby armády České republiky 2025*. 2015. [online]. [12. 3. 2017]. Dostupné z http://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/KVA_R_ve_ejn_verze.pdf.

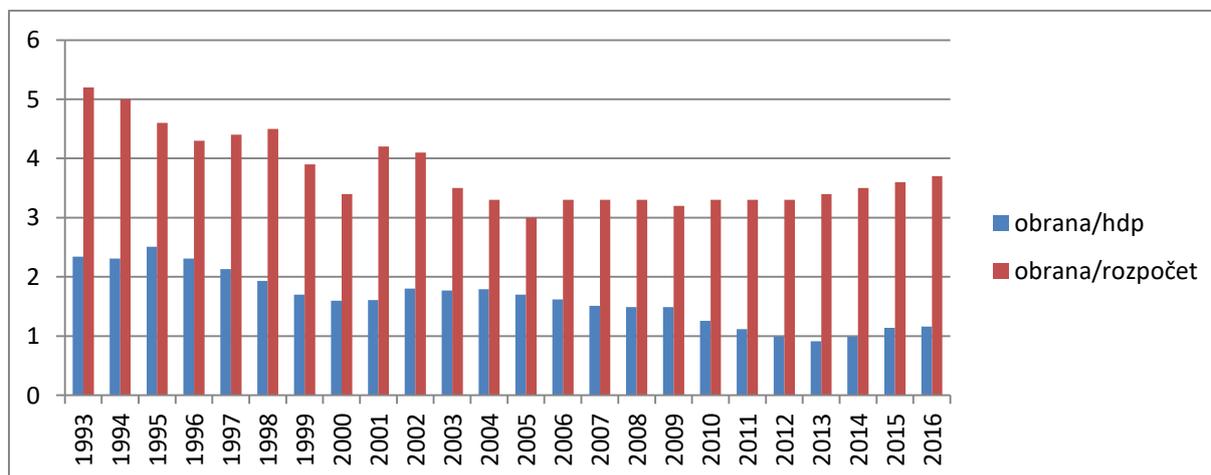
2006. Zároveň deklarovala postupné navyšování výdajů na obranu na cílové 2 % HDP po roce 2006, což byl adekvátní stav výdajů na obranu v ostatních členských zemích NATO.²⁸

Hospodaření s rozpočtovými prostředky přidělenými rozpočtové kapitole MO SR probíhá v souladu s rozpočtovými pravidly veřejné správy. Za realizaci rozpočtu jsou odpovědní určení rozpočtoví disponenti v rámci jim závazných ukazatelů v rozpisových listech s vazbou na plnění záměrů, cílů a měřitelných ukazatelů stanovených pro jednotlivé programy, podprogramy, prvky a projekty.

V rámci MO SR je rozpočet z vnitřního hlediska rozdělován následovně:

- Dvě třetiny přidělených rozpočtových prostředků využívají jednotliví vojenští velitelé a náčelníci v podřízenosti náčelníka Generálního štábu OS SR na realizaci obligatorních výdajů a plnění úloh stanovených ozbrojeným silám,
- Jednu třetinu přidělených rozpočtových prostředků využívají jednotliví funkcionáři z tzv. ministerské částí rezortu na realizaci obligatorních výdajů a plnění úloh stanovených jejich organizačním složkám.²⁹

Graf č. 3.3 - Podíl výdajů MO SR na výdajích státního rozpočtu a na HDP v letech 1993 - 2016 (v %)

Zdroj: MOSR, vlastní zpracování

²⁸ BENČ, Vladimír. *Ekonomické aspekty členstva v NATO*. Prešov: Vydavateľstvo Rokus, 2003. 95 s. ISBN 80-89055-36-2.

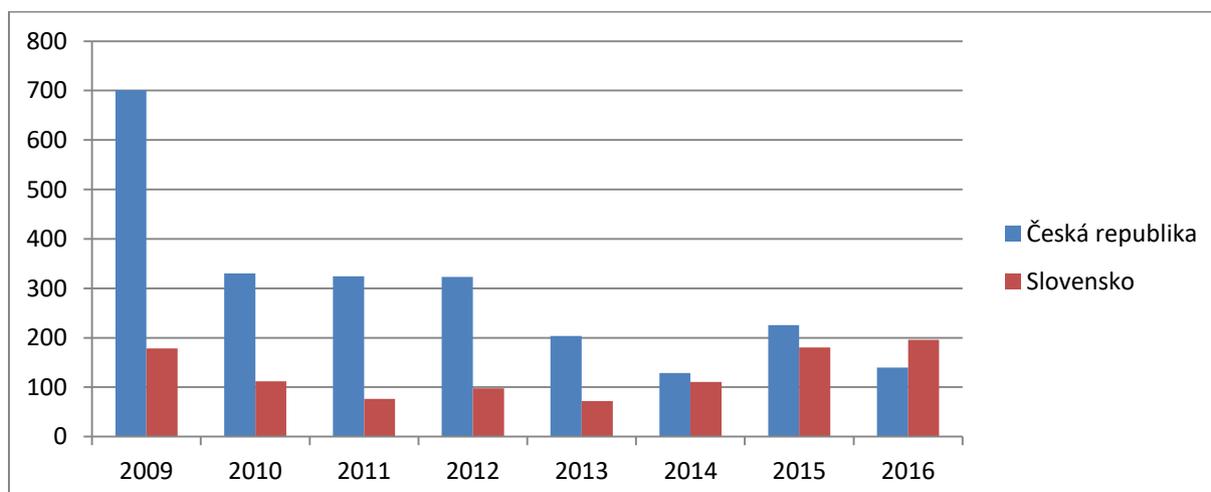
²⁹ IVANČÍK, Radoslav. 2012. *Analýza trendov vo financovaní obrany Slovenskej republiky v zmenenom bezpečnostnom prostredí*. In *Politické vedy*. [online]. 2012, roč. 15, č. 1 [12. 3. 2017]. Dostupné z: [http://www.fpvmmv.umb.sk/userfiles/file/1_2012/ivancik\(1\).pdf](http://www.fpvmmv.umb.sk/userfiles/file/1_2012/ivancik(1).pdf).

V grafu 3.3 je patrný dlouhodobý pokles výdajů na obranu až do roku 2014, kdy se začal podíl postupně navyšovat na hodnotu 1,16 % v roce 2016. Je to způsobeno krizí na Ukrajině, kdy Slovensko jako hraniční stát EU navýšilo výdaje na obranu. Předchozím vládám, se od vstupu Slovenska do NATO, nedařilo 2 % procentní závazek dodržovat a výdaje na obranu se každý rok snižovaly, v roce 2010 to bylo 1,26 % a pro roky 2012 a 2014 to bylo dokonce pod 1 % HDP. Slovensko tím dospělo do situace, kdy na tento stav upozorňovali nejen představitelé OS SR, ale i vysocí představitelé NATO. Slovensko bylo kritizováno nezodpovědný přístup k principu spravedlivého sdílení nákladů a bylo vnímání jako nespolehlivý partner.

3.2.3 Výdaje na modernizaci výzbroje v AČR a OS SR

Slovenská armáda nízkými výdaji na obranu trpí podstatně více než armáda česká, v současnosti má ve stavu zhruba 12 500 osob, a přesto náklady na platy a odvody odčerpají přibližně 55 % celkových výdajů z rozpočtu ozbrojených sil. Investice do nové techniky a modernizace dosahují jen zhruba 7 procent obranných výdajů. Více než 70 % pozemní výzbroje je na konci své technické životnosti a kromě toho se Slovensku nedaří plnit ani závazky vůči NATO a probíhají jednání se spojenci o odložení části úloh slovenské armády.

Graf č. 3.4 – Výdaje na modernizaci výzbroje ČR a SR v letech 2009 – 2016 (v milionech USD, v běžných cenách a výměnných kurzech)

Zdroj: NATO, vlastní zpracování

Česká armáda prochází postupnou modernizací, ať už se jedná o nákup moderních dopravních letounů CASA C-295 v roce 2009, pořízení kolových obrněných transportérů PANDUR II nebo modernizace pěchotní výzbroje puškou CZ BREN a BREN2. Modernizačních programů probíhá celá řada, ale jedním z nejdůležitějších je program č. 107 62 – Udržení a rozvoj schopností nadzvukového letectva, který navazuje na program č. 207 86 – Pořízení a zabezpečení provozu nadzvukových letadel. Jedná se o programy, v jejichž rámci AČR pořídila a provozuje víceúčelové nadzvukové letouny JAS-39 GRIPEN.

Ozbrojené síly Slovenské republiky naopak procházejí hlubokým úpadkem, letectvo se spoléhá na letouny MiG-29, které ale prošly jen základní modernizací a vzhledem k napětí a sankcím mezi EU a Ruskou federací je stále problematičtější udržet v provozu alespoň tu část letounů, které jsou vyčleněné do systému NATINAMDS³⁰. Z grafu 3.4 je patrné, že nárůst výdajů na nákup a modernizaci výzbroje začal až v posledních dvou letech. Slovenská armáda jen ve vzdušných silách potřebuje po letech zanedbávání řešit akutně následující modernizace:

- nákup dopravních letadel C-27J,
- nákup víceúčelových vrtulníků UH-60M³¹,
- výměna stíhacích letounů MiG-29 za víceúčelový letoun 4. generace,
- výměna a doplnění radiolokační techniky na ochranu vzdušeného prostoru,
- výměna nebo modernizace protiletadlových raketových kompletů S-300PMU,
- nákup leteckých protiletadlových řízených střel a protizemních přesně naváděných zbraní,
- nákup letištních radiolokátorů,
- nákup cvičných proudových letounů.

Ve všech případech se jedná o velmi nákladnou vojenskou techniku, s jejímž nákupem a provozováním souvisí řada dalších vedlejších nákladů na servis, logistiku, ale i na výcvik personálu, který bude tyto systémy ovládat nebo servisovat. Další náklady souvisejí

³⁰ (NATO Integrated Air and Missile Defence System) společný integrovaný systém obrany vzdušného prostoru států NATO – více informací v příloze č.2

³¹ Na tyto dva projekty už jsou ze strany Slovenska uzavřené realizační smlouvy s dodavateli.

s vybudováním patřičné infrastruktury, která se musí změnit z původních sovětských standardů na standardy západní. Slovensko tak musí vynaložit obrovskou sumu na pokrytí všech těchto programů, a je třeba vzít do úvahy i modernizaci pozemních sil a dalších složek OS SR. Vlády obou našich zemí proto přicházejí často s možností vojenské spolupráce, aby společně ušetřily část nákladů, které by musely vynaložit v rámci činností, které mohou být sdílené mezi oběma státy (např. společná ochrana vzdušného prostoru).³²

3.3 Struktura, úkoly a činnosti AČR a OS SR

Obě armády zabezpečují obranyschopnost svých států, a podílejí se na kolektivní obraně v rámci NATO. Od roku 1993 došlo k profesionalizaci a transformaci obou ozbrojených sborů v rámci bezpečnostních politik jednotlivých vlád. Další transformaci si vyžádal postupný vstup ČR (v roce 1999) a SR (v roce 2004) do Severoatlantické aliance a následná přeměna bezpečnostního prostředí ve světě po teroristických útocích z 11. září 2001. Armády se připravovaly hlavně na zabezpečení obrany proti teroristickým útokům a možnosti vedení zahraničních operací v rámci boje proti terorismu.

Došlo proto k zaměření na speciální síly, průzkum, přesně naváděné zbraně, bezpilotní prostředky a ochranu vzdušného prostoru. V souvislosti s aktuálním děním na Ukrajině a blízkém východě je však patrné, že tato koncepce byla mylná. Došlo k nenávratným změnám v možnostech vševojskové armády (např. vyřazením raketomet RM-70 bez náhrady, přičemž je patrné z bojů na východní Ukrajině o jak efektivní prostředek v rámci pozemního boje se jedná, nebo absolutní absenci koncepce tankového vojska v obou armádách) a k orientaci na strategii, taktiku a zbraňové systémy vhodné pro vedení expedičních operací a protiteroristických operací, ale naprosto nevhodné k bojovým operacím v Evropském prostoru (pořízení kolových vozidel kategorie MRAP, plány na vyřazení protiletadlových řízených střel středního dosahu bez náhrady, vyřazení bitevních letounů VzS OS SR bez náhrady).

Teprve v posledních dvou letech dochází k přehodnocení této strategie, jak dokazují dokumenty:

- Koncepce výstavby Armády České republiky 2025.

³² MINISTERSTVO OBRANY SR. *Biela kniha o obrane Slovenskej republiky*. Bratislava: MOSR. 2016. 116 s. ISBN 978-80-89261-65-9.

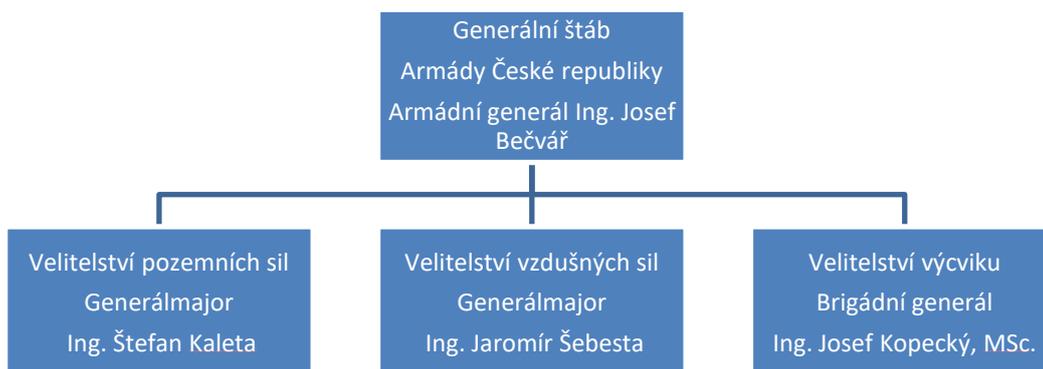
- Biela kniha o obrane Slovenskej republiky 2016.

Oba tyto dokumenty přinášejí novou charakteristiku úkolů, kterou se mají armády ČR a SR řídit:

- Obrana svrchovanosti, uzemní celistvosti a demokracie,
- boj proti terorismu,
- zabezpečení vzdušeného prostoru,
- odstraňování následků výjimečného nebo nouzového stavu a řešení mimořádných událostí,
- plnění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv.

Tyto úkoly a mnoho dalších činností vyžadují, aby armády fungovaly jak v míru, tak za krizových situací dle stanovených doktrín a strategií. K čemuž směřovala i strukturální reorganizace, která u obou armád proběhla. V ČR to bylo v roce 2013, kdy na základě Bílé knihy o obraně došlo ke zrušení tzv. Společných sil a obnovení samostatného velitelství pozemních sil a vzdušných sil.³³

Graf 3.5 – Základní organizační struktura Armády České republiky

Zdroj: MO ČR, vlastní zpracování

³³ FEDORKOVÁ, Jolana. *V Olomouci se s vojáky rozloučil velitel vzdušných sil.* [online]. [15. 3. 2017]. Dostupné z: www.acr.army.cz.

Na Slovensku došlo k reorganizaci v roce 2014, kdy došlo ke zrušení Sil výcviku a podpory SR.

Graf 3.6 – Základní organizační struktura Ozbrojených sil Slovenské republiky

Zdroj: MO SR, vlastní zpracování

Generální štáby obou armád budou zabezpečovat strategické řízení a operační velení přímo svazkům a útvarům pozemních a vzdušných sil. Součástí mírové struktury budou jednotky aktivních záloh. Jednotlivé útvary budou plně nasaditelné a budou u nich navýšeny bojové schopnosti.³⁴

3.4 Stav personálu a techniky AČR a OS SR

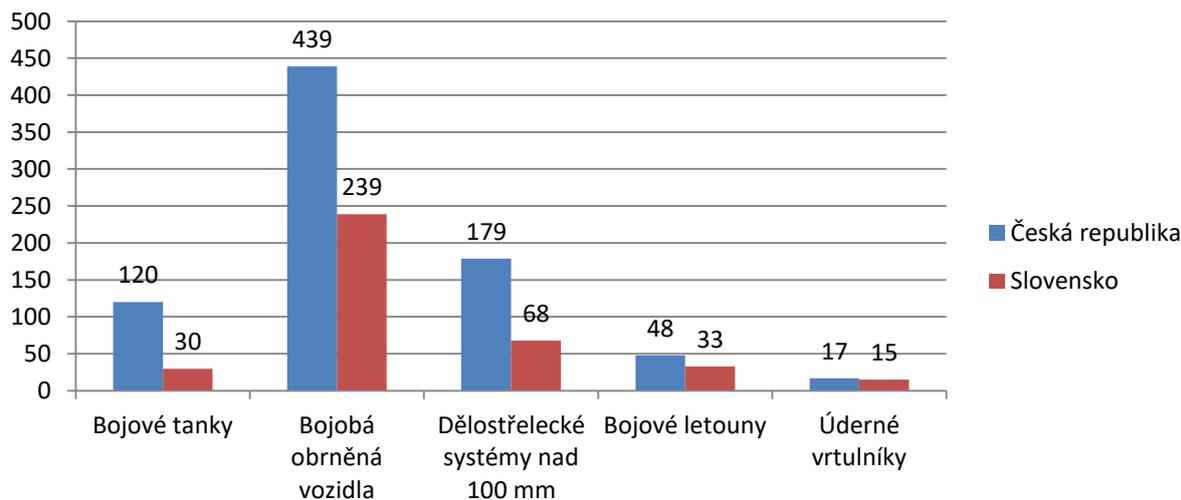
Hlavní druhy techniky a výzbroje, stejně jako stavy personálu jsou sledované Smlouvou o konvenčních ozbrojených silách v Evropě. Tato smlouva, po skončení studené války, měla za cíl snížit hrozbu vojenské konfrontace a nenadálého vojenského útoku v Evropě cestou podstatného snížení počtu konvenčních zbraní a pravidelné výměny informací o výzbroji a rozmístění bojových jednotek. Smluvními stranami jsou všechny bývalé státy Varšavské smlouvy a všechny státy NATO. Smlouva určuje maximální počty v pěti kategoriích konvenčních zbraní (tanky, bojová obrněná vozidla, dělostřelecké systémy ráže nad 100 mm, bojové letouny a úderné vrtulníky) pro zónu od Atlantiku po Ural.

Česká republika smí vlastnit maximálně 957 bojových tanků, 1 357 bojových obrněných vozidel, 767 kusů dělostřelectva ráže nad 100 mm, 230 bojových letounů

³⁴ MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Koncepce výstavby Armády České republiky 2025*. [online]. [19. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/KVA__R_ve_ejn__verze.pdf.

a 50 úderných vrtulníků a v armádě smí sloužit maximálně 93 333 vojáků. Slovensko může dle smlouvy vlastnit 478 bojových tanků, 683 bojových obrněných vozidel, 383 kusů dělostřeleckých systémů ráže nad 100 mm, 115 bojových letounů a 25 úderných vrtulníků. Slovenská armáda může mít maximálně 46 667 vojáků.

Graf 3.7 – Stav vojenské techniky v AČR a OS SR dle KOS (k 1. 1. 2017)

Zdroj: MO ČR, MO SR, vlastní zpracování

Z grafu 3.7 jsou patrné počty jednotlivých typů vojenské techniky, jedná se však i kusy dlouhodobě uložené ve skladech pro případ mobilizace. Počty vojáků jsou ke stejnému datu 21 700 v ČR a 15 850 v SR. Pro potřeby této diplomové práce se zaměříme na vzdušené síly, hlavním měřítkem pro nás budou počty nasaditelných bojových letounů vhodných k ochraně vzdušného prostoru, jejich vybavení a bojovou hodnotu.

Vzdušné síly AČR mohou pro ochranu vzdušného prostoru použít dva typy letounů ze dvou leteckých základen v Čáslavi a Náměšti nad Oslavou:

- víceúčelové nadzvukové letouny JAS-39 C/D Gripen (14 ks),
- podzvukové bojové letouny AERO L159 A ALCA (20 ks).

Oba typy jsou moderními bojovými stroji, plně operatibilními v rámci NATO, vybavené výkonnými systémy pro kontrolu vzdušné situace a vyzbrojené moderními střelami vzduch-vzduch AIM-9M Sidewinder a AIM-120C-5 AMRAAM americké výroby. Tyto střely

prokázaly své schopnosti ve válce v Perském zálivu i během intervence v bývalé Jugoslávii, kde bylo s jejich využitím sestřeleno velké množství nepřátelských bojových letounů. Letadla mohou být vyzbrojena i moderní protizemní přesně naváděnou municí.

Naopak Vzdušné síly Slovenské republiky mohou k ochraně vzdušného prostoru použít jen stíhací letouny MiG-29 AS/UBS v počtu 12 strojů z letecké základny Sliač. Výzbroj těchto letounů tvoří zastaralé řízené střely R-27R a R-60 sovětské výroby z 80. let minulého století, a malé množství relativně moderních řízených střel krátkého dosahu R-73 ruské výroby. Protizemní možnosti výzbroje jsou omezeny na neřízené rakety a neřízené volně padající bomby.

Pro srovnání, Vzdušné síly polské armády se při ochraně vzdušného prostoru spoléhají na 32 stíhacích letounů MiG-29 A/UB a 48 moderních víceúčelových stíhacích letounů F-16 C/D Block 52+ s řízenými střelami AIM-9 a AIM-120. Maďarské vzdušné síly provozují 14³⁵ víceúčelových nadzvukových letounů JAS-39 C/D Gripen s řízenými střelami AIM-9.³⁶

Vzdušné síly OS SR v rámci bílé knihy plánují výměnu svých strojů MiG-29 za moderní západní typ. Česká republika modernizaci svých vzdušných sil vyřešila pronájem 14 letounů JAS-39 C/D Gripen od Švédského království. Tento postup je i jednou z možností modernizace slovenských vzdušných sil. Zkušenosti z ČR mohou tento plán usnadnit.

3.4.1 Pořízení letounů JAS-39 C/D Gripen pro potřeby AČR

Nakoupit nadzvukové letouny a schválit Koncepti výstavby resortu obrany, jejíž součástí byl i nákup nadzvukových letounů, se rozhodla vláda ČR v roce 1997, rozhodnutí bylo provedeno pro dosažení operačních schopností taktického letectva. Díle v tomto roce byly vyřazeny sovětské stíhací letouny MiG-23. Proces výběrového řízení na dodavatele nadzvukových letounů byl zahájen v roce 2000. O spolupráci s Českou republikou usilovali nejen Američané s letouny Lockheed Martin F-16 C/D Falcon a Boeing F-18 C/D, ale také Francie s Dassault Mirage 2000-5, a Švédové s Brity s letouny Saab Jas-39 C/D Gripen.

³⁵ Jeden letoun JAS-39D byl ztracen při letecké havárii na Slovensku 19. května 2015, v rámci smlouvy o pronájmu dodala švédská strana náhradní stroj v roce 2016.

³⁶ INTERNATIONAL INSTITUTE FOR STRATEGIC STUDIES. *The Military Balance 2016. Chapter Four: Europe*. Routledge; 2nd Revised edition. 2016. 504 s., ISBN 978-18-57438-352.

Dle jednotlivých firem bylo však výběrové řízení zmanipulováno a tak v roce 2001 odstoupili všichni zájemci z výběrového řízení. A ve hře zůstal jen Gripen³⁷

Výběrové řízení bylo vyhodnoceno v roce 2001 ve zprávě ohodnocení výběrového řízení. Bylo rozhodnuto, že se zahájí jednání s BAE/SAAB. V květnu roku 2002 byl vládě předložen návrh smlouvy na nákup 24 taktických nadzvukových letounů Jas-39 Gripen. S nákupem nadzvukových letounů však nesouhlasili politické strany ODS, ODA a většina KSČM, i přesto tento návrh prošel sněmovnou napoprvé, ale 3. června 2002 byl vetován Senátem. Aby bylo veto Senátu přehlasováno, potřebovala PSP ČR 13. června 2002 101 hlasů, pro bylo pouze 100.

V létě v roce 2002 bylo vedením resortu Ministerstva obrany rozhodnuto o odkladu nákupu 24 nadzvukových bojových letounů a to ve spojitosti s katastrofální povodní právě v létě tohoto roku. Dále bylo rozhodnuto, že ochranu vzdušného prostoru bude Ministerstvo obrany dočasně řešit nákupem nebo pronájmem nezbytně nutného množství starších nadzvukových letounů, tak aby po ukončení technické životnosti a vyřazení bojových letounů Mig-21 byla zabezpečena ochrana vzdušného prostoru ČR a také, aby byly plněny mezinárodní závazky ČR v NATO.

Když došlo k posouzení materiálu „Zabezpečení ochrany vzdušného prostoru – postup při pořizování nadzvukového letounu pro vzdušné síly AČR“ (předloženého ministrem obrany), tak se vláda České republiky rozhodla na svém zasedání dne 9. července 2003, že bude vyhlášeno výběrové řízení na pronájem 12 bojových a 2 cvičných nadzvukových letadel na období 5 let (s možností prodloužení jejich používání na dalších 10 let). V tomto uvedeném materiálu byly nastíněny tři varianty možností dalšího vývoje vzdušných sil AČR:

- 1) Varianta bez nadzvukových letadel - tzv. nulová varianta, tato varianta dle MO přináší přes relativně malé zdrojové zatížení vysoká bezpečnostní rizika.
- 2) Varianta pořízení nadzvukových letadel – jedná se o dlouhodobé cílové řešení, které přináší akceptovatelná rizika v dlouhodobém horizontu (po roce 2008), zároveň vyvolává relativně vysoké zdrojové zatížení.
- 3) Varianta pořízení nadzvukových letadel – jedná se o překlenovací řešení (tzv. nekomerční varianta), tato varianta přináší akceptovatelná rizika v krátkodobém horizontu (pro období 2003-2008), vyvolává akceptovatelné zdrojové zatížení

³⁷ JUNEK, Adam. *Fakta: Vše o korupční kauze Gripeny*. [online]. [19. 3. 2017]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/clanek.phtml?id=368149>.

ve střednědobém horizontu a vytváří tak předpoklady pro následné řešení podle předchozí varianty.

U třetího řešení se předpokládalo, že na bázi bilaterální spolupráce by byla již používaná nadzvuková stíhací letadla vzdušných sil některé spojenecké země poskytnuta na základě mezivládní dohody. Ze strany Ministerstva obrany bylo vládě doporučeno zajistit ochranu vzdušného prostoru ČR formou kombinace nekomerční překlenovací a komerční cílové varianty, které podle něj mohou být uskutečňovány souběžně. Dle ministerstva by musel být přechod mezi nekomerčním přechodným řešením a komerčním cílovým řešením zajištěn tak, aby byla vždy zabezpečena minimální schopnost střežit a bránit vzdušný prostor ČR zapojením v pohotovostním systému NATO.³⁸

Dne 9. července 2003 uložila vláda ministru obrany, aby byla zaslána žádost o předložení tzv. studie proveditelnosti vládám Kanady, Spojených států amerických, Belgie, Francie, Nizozemska, Německa, Švédska a USA. Nabídky odevzdalo 7 zemí - Belgie, Francie, Nizozemsko, Kanada, Německo, Švédsko a USA.

Komisi pro posouzení a vyhodnocení nabídek bylo 30. listopadu 2003 ukončeno vyhodnocení studií proveditelnosti a podle zadaných podmínek stanovila pořadí nabídek. Nejvýhodnější nabídkou byla komisi vybrána nabídka Švédského království na pronájem 14 nových víceúčelových nadzvukových bojových letounů JAS-39 Gripen (jako další skončila nabídka Belgie s letouny F-16 MLU, na dále se umístily nabídky Kanady, USA a Nizozemska). V období od prosince 2003 do května 2004 vedla Komise podrobná jednání se švédskými partnery, v jejichž průběhu byla cena požadovaná za pronájem a související služby snížena o cca 1,23 miliardy Kč.³⁹

Desetiletý pronájem 14 letounů JAS 39 Gripen pro potřeby vzdušných sil AČR byl schválen vládou České republiky. Celková cena kontraktu činila 19,65 miliardy Kč, které měli být spláceny v ročních splátkách. Cena pronájmu je fixní a je v českých korunách.

Ministerstvem obrany ČR byly podepsány smlouvy mezi ČR a Švédským královstvím dne 14. června 2004 o pronájmu 14 nových nadzvukových letounů JAS-39 Gripen pro potřeby AČR (jedná se o Memorandum o porozumění mezi vládami ČR a Švédského

³⁸ HOŘEJŠÍ, Tomáš. *Praha se rozhodla pro Gripeny*. ATM. 2004, č. 1. ISSN 1802-4823.

³⁹ Shnutí fakt ke kauze Gripen. [online]. [19. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/parlament/Shrnuti-fakt-ke-kauze-Gripen-162467>.

království o použití letounů pro obranu ČR ve válce i míru, pro plnění závazků ČR vyplývajících ze členství v NATO a pro další operace v souladu s principy Charty OSN, dále o Smlouvu mezi MO ČR a Švédskou správou materiálu pro obranu o pronájmu letounů, o systému podpory a poskytování souvisejících služeb a tzv. ofsetovou smlouvu, podle které společnost Gripen International realizuje v ČR zvláštní program průmyslové spolupráce v hodnotě 130 procent hodnoty kontraktu). Smlouvy dále obsahují kontrolní a sankční mechanismy, které sahají až k možnosti vypovězení smlouvy.

Původní smlouva měla vypršet 30. září 2015, ale Vláda ČR 12. března 2014 schválila prodloužení této smlouvy dodatkem, kterým byla Smlouva o pronájmu letounů JAS-39 Gripen, podpůrných systémů a poskytování souvisejících služeb prodloužena do roku 2027 s opcí na další dva roky. Roční pronájem bude stát Českou republiku přibližně 1,7 miliardy Kč. Prodloužení stávající smlouvy sestává ze třech základních parametrů:

- nižší cena pronájmu (původní cena cca 1,96 miliardy Kč ročně),
- delší doba pronájmu (původní doba byla 10 let),
- průběžná modernizace letounů po celou dobu kontraktu.

Průběžnou modernizací procházejí všechny systémy letounu s výjimkou draku letounu. Letouny získají schopnost působit proti pozemním cílům, budou vybaveny chybějícím zařízením Link-16 pro online propojení a výměnu dat se spojenci. V dodatku jsou dále zakotveny i požadavky na výcvik pozemního personálu a pilotů. Čeští piloti Gripenů tak mají zajištěný nálet přes 100 hodin ročně, dalších 24 hodin stráví každý pilot na simulátoru a navíc ještě 50 hodin ročně procvičují vzdušné souboje v Taktickém a simulačním centru v Pardubicích.

Pronájem letounů JAS-39 C/D Gripen je pro Českou republiku výhodný, protože se AČR podařilo i při značně omezených prostředcích vyzbrojit letectvo jedním z nejmodernějších bojových letounů. Se švédskou stranou se podařilo dosáhnout mimořádně vysoké kvality vzájemné spolupráce kdy provoz letounů JAS-39 prakticky vůbec nezatěžuje logistickou službu AČR, která pouze vede evidenci dodaného nevlastního majetku. Pokud by byly stroje v majetku AČR, bylo by nutné rozšířit stávající strukturu logistických orgánů armády, což by představovalo výstavbu nových skladovacích prostor a značné navýšení počtu osob a jejich vyškolení. Švédská strana se stará o vše potřebné, od objednávání až po dodávky náhradních

dílů, přičemž díky přesně vymezeným smluvním podmínkám tak činí i na úkor vlastních švédských vzdušných sil.⁴⁰

3.4.2 Provozování letounů JAS-39 C/D Gripen Vzdušnými silami AČR

Od roku 2005 jsou bojové letouny Gripen součástí taktické letky 211. na 21. základny taktického letectva v Čáslavi. Dva hotovostní letouny JAS-39 byly zařazeny do nepřehřité hotovosti v rámci systému NATINAMDS a jeden stroj tvoří zálohu. Pokud nastane nestandardní situace, ve vzdušném prostoru je vydán CAOC⁴¹ povel dvojici hotovostních letounů k okamžitému vzletu (Alfa Scramble) s prvotním úkolem provést vizuální identifikaci sporného cíle. Zásah letounů nad územím Česka je koordinován staroboleslavským Střediskem řízení a uvědomování (CRC – Control and Reporting Centre). Ostrých vzletů „alfa“ jsou letouny vykonány průměrně kolem deseti za rok. Nejvíce jich bylo v roce 2005, kdy bylo provedeno osmnáct vzletů.⁴²

Další letouny slouží k výcviku pilotů a pozemního personálu, a probíhá na nich údržba, jsou letouny JAS-39, tyto letouny se pravidelně účastní mezinárodních cvičení jak v České republice, tak i v zahraničí. Za největší úspěchy Gripenů lze považovat rok 2010, kdyby byla 211 letka přijata mezi plnohodnotné členy tzv. Tygří letky, tato letka je ve státech NATO považována za elitu. Na tomto cvičení NATO Tiger Meet v roce 2010 v nizozemském Volkelu získali Čeští piloti prvenství a stali se „nejlepšími z nejlepších.“⁴³

Nejvýznamnější akcí Vzdušných sil AČR s letouny Gripen, lze považovat jejich nasazení do misí AIR POLICING v Pobaltí na ochranu vzdušného prostoru Litvy, Lotyšska a Estonska, které nevlastní vlastní nadzvukové bojové letouny. Na programu AIR POLICING se vždy po čtyřech měsících střídají jednotlivá letectva států NATO.

První misí, které se letouny zúčastnili, byla mise na základě Šiauliai v Litvě. Tato mise probíhala v období od května do konce srpna roku 2009. Kontingent tvořilo 75 příslušníků z pěti vojenských útvarů – 21. základny taktického letectva Čáslav, 26. brigády velení, řízení

⁴⁰ SOUŠEK, Tomáš. *Gripen se osvědčil*. ATM. 2013, č. 10. ISSN 1802-4823.

⁴¹ CAOC – (Combined Air Operations Centre) Spojené středisko řízení vzdušných operací v severoněmeckém Uedemu, jehož zájmovým prostorem je teritorium od Beneluxu až po Pobaltí.

⁴² MINISTERSTVO OBRANY. *NATINADS – kolektivní obrana vzdušného prostoru*. [online]. [17. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/natinads-_kolektivni-obrana-vzdušneho-prostoru--57391/.

⁴³ SVĚTNIČKA, Lubomír. *Gripen v českých barvách: z otloukánka polokrevníkem*. [online]. [17. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/gripen-v-ceskych-barvach-z-otloukanka-polokrevnikem-f9l-/na_zpravy.aspx?c=A120206_163229_na_zpravy_m00.

a průzkumu Stará Boleslav, velitelství VP Stará Boleslav, velitelství společných sil Olomouc a sekce rozvoje druhů sil – operační sekce MO Praha. Jádrem kontingentu bylo složeno z příslušníků pozemního a létajícího personálu 211. taktické letky. Mise se zúčastnily celkem 4 stroje JAS-39 Gripen VzS AČR. Čeští letci integrovaného systému protivzdušné obrany NATO na letounech JAS-39 Gripen nalétali za čtyři měsíce celkem 404 letových hodin při 336 vzletech, osmkrát pak provedli ostré vzlety hotovostní dvojice, takzvané Alpha Scramble, při kterých zasahovali proti civilním i vojenským cílům, které nedodržovaly pravidla letů po tratích civilních letových služeb.

Od 1. září 2012 do 4. ledna 2013 proběhlo další nasazení letounů a opět ze základny Šiauliai. 64 příslušníků byl tvořen kontingent ze čtyř vojenských útvarů – 21. Základny taktického letectva Čáslav, velitelství Vojenské policie Olomouc, spádového vojenského zdravotnického zařízení Vyškov a sekce rozvoje druhů sil – operační sekce MO Praha a 4 letouny JAS-39. Čeští vykonali celkem 15 vzletů, a celkově uskutečnili 298 letů při konečném náletu 326 letových hodin.

Velmi důležitou zahraniční misí je opakované nasazení do operace ASICIPPN, která zajišťuje ochranu vzdušného prostoru Islandu, který nedisponuje vlastní armádou. AČR vyslalo své letouny JAS-39 celkem třikrát v termínech:

- 6. 10. 2014 – 7. 12. 2014,
- 20. 7. 2015 – 1. 9. 2015,
- 25. 9. 2016 – 7. 11. 2016.

Nasazeny byly vždy 4 letouny s výzbrojí a personál v počtu zhruba 70 osob. Tato mise prověřila možnosti nasazení AČR v podmínkách severních oblastí Atlantického oceánu, posádky si vyzkoušely dlouhodobé nasazení nad mořskou hladinou a také dálkové přelety s několikanásobným tankováním za letu.⁴⁴

Zmíněné mise byly hodnotným zdrojem zkušeností na naši armádu, zároveň také důkazem toho, že si náš stát umí dostát svým závazkům vyplývajícím z našeho členství v NATO. Tyto mise také ukázaly občanům ČR, že i s relativně malým letectvem, lze zabezpečit vzdušný prostor ČR a ještě provádět zahraniční operace. Dále bylo ověřeno, že právě letouny Gripen jsou schopny provozu s podstatně nižšími náklady a menším počtem

⁴⁴ MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Historie zahraničních misí*. [online]. [17. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/historie-misi/historie-zahranicnich-misi-3699/>.

(do bojeschopného stavu). Pro stíhací úkoly může být letoun připraven za 10 minut, pro úkoly úderu na pozemní cíle za 20 minut, kompletní výměna motoru trvá 60 minut v polních podmínkách prováděnou s minimálním počtem lidí (velitel + 5 techniků) a při minimální závislosti na pozemním vybavení)⁴⁵.

Českému letectvu se díky pořízení letounů JAS-39 podařilo dosáhnout počátečních operačních schopností s novým strojem v rekordně krátkém čase. Již necelé tři měsíce po dodání, mohly Gripeny vystřídat letouny MiG-21 v hotovosti QRA v rámci aliančního systému NATINAMDS. Pro srovnání, Rakousko převzalo nové stroje Eurofighter Typhoon v červenci 2007 a do hotovostního systému je nasadilo až o rok později, Polsko získalo první letouny F-16 v listopadu 2006, ale do hotovostního systému je mohlo nasadit až v prosinci 2009.

V souvislosti s procházejícími modernizacemi došlo k nákupu protizemní přesně naváděné munice řady Paveway II, jedná se o laserem naváděné pumy GBU-12 a GBU-16. AČR také nakoupila jejich neřízené verze Mk. 82 a Mk. 83. Protiletadlová výzbroj zůstává v kombinaci střel AIM-9M a AIM-120C-5, ovšem v roce 2025 bude vyčerpána životnost střel AIM-9M a bude nutné najít jejich náhradu. Jako logický nástupce se jeví střely IRIS-T, které na Gripenech používá Švédsko a Jihoafrická republika. Možností rozšíření spektra výzbroje a dalších systémů existuje v případě Gripeny celá řada, což zaručuje, že tento typ bude dlouhodobě patřit mezi nejmodernější bojové letouny.

3.4.3 Provozování letounů MiG-29 Vzdušnými silami OS SR

Slovenské vzdušné síly získaly 9 letounů MiG-29A (Izdělije 9-12) a jeden cvičný MiG-29UB (Izdělije 9-51) při rozdělení Československé lidové armády v roce 1993. Spolu s letouny získalo Slovensko také leteckou výzbroj ve formě řízených střel vzduch-vzduch krátkého dosahu R-73 a středního dosahu R-27. Tyto letouny se společně se 70 stroji MiG-21 různých verzí staly páteří slovenského letectva. Na začátku 90. let patřily stroje MiG-29 ke světové špičce a byly srovnávány s letouny F-16 a F-18, vynikaly manévrovatelností, jednoduchostí údržby i relativně nízkou pořizovací cenou, hlavní slabinou byla zastaralá avionika, nízký dolet ve spojení s poruchovými motory Klimov RD-33 a nemožností používat

⁴⁵ SVĚTNIČKA, Lubomír. *Gripen v českých barvách: z otloukánka polokrevníkem*. [online]. [17. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/gripen-v-ceskych-barvach-z-otloukanka-polokrevnikem-f9l-na_zpravy.aspx?c=A120206_163229_na_zpravy_m00.

naváděnou protizemní výzbroj. Tyto nevýhody se naplno projeví v první válce v Perském zálivu 1991 a operaci Allied Force NATO v bývalé Jugoslávii v roce 1999. MiGy-29 byly naprosto deklasovány moderními západními stroji, je však nutné podotknout, že v obou případech byla použita masivní kampaň na vybojování vzdušné nadvlády za pomoci těžkých stíhacích letounů F-15 americké výroby, podporovaných systémy vzdušného průzkumu a řízení E-3 AWACS.

V rámci dealokace ruského dluhu vůči SR bylo v prosinci 1993 dodáno na Slovensko 5 letounů MiG-29A a jeden letoun MiG-29UB a v lednu 1996 dalších 7 letounů MiG-29A a ještě jeden cvičný MiG29UB. Tím se počet letounů MiG-29 ve slovenském letectvu navýšil na 21 stíhacích strojů a 3 cvičné. Finanční situace se však nedovolala patřičný výcvik pilotů a provozuschopnost flotily letounů byla závislá na dodávkách náhradních dílů z Ruska a servisních cyklem daných nízkou životností motorů RD-33.⁴⁶ V letech 1999 – 2005 byla situace už tak kritická, že slovenské vzdušné síly měly letuschopné pouhé 3 letouny a ochrana vzdušného prostoru byla nedostatečná. Před vstupem Slovenska do NATO v roce 2003 byly bez náhrady vyřazeny všechny ostatní letouny MiG-21, Su-22, Su-25 a L-29.⁴⁷

Slovenská vláda se na počátku roku 2004 rozhodla modernizovat 12 letounů MiG-29 v Leteckých opravárnách v Trenčíně. Hlavním integrátorem byla firma RSK-MiG Moskva z Ruska, která zaručovala funkčnost modernizovaných systému jako celku prostřednictvím kooperujících společností BAE Systems a Rockwell Collins. Byla provedena montáž rozpoznávacích prostředků, která umožňuje využívání aliančních navigačních prostředků a systémů a komunikace s nimi. Dále došlo k modernizaci kokpitu a avioniky. Celková investice do modernizačního projektu činila 2,2 mld. Slovenských korun a byla dokončena v prosinci 2006.⁴⁸

Jednalo se také o druhé části modernizace, která by slovenské stroje, označené po modernizaci jako MiG-29AS povýšila na úroveň modelu MiG-29M (takzvaný MiG-29 druhé generace, exportní název MiG-33). Součástí měl být nový radiolokátor N-010 Žuk s větším dosahem a režimem mapování terénu, dále by došlo k výměně hydraulického řízení na řízení elektroimpulzivní, letouny by dostaly nové motory, zvýšila by se kapacita vnitřních

⁴⁶ BALMACEDA, Margarita Mercedes. *On The Edge. Ukrainian-Central European-Russian Security Trangle*. 2000, 280 s. Central European University Press. Budapest. ISBN 963-9116-80-7.

⁴⁷ TAKTICKÉ KRÍDLO OTTA SMIKA VZS OS SR. *Tlačové správy*. [online]. [18. 3. 2017] Dostupné z: <http://www.lzsliaac.mil.sk/23621/>.

⁴⁸ BOHÁČ, Petr. *Na Slovensku létají s modernizovanými letouny MiG-29*. [online]. [18. 3. 2017] Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/na-slovensku-letaji-s-modernizovanymi-letouny-mig-29-f91-na_zpravy.aspx?c=A061110_134443_na_zpravy_m02.

palivových nádrží a zvýšil by se počet zbraňových závěsníků. Součástí byla také integrace západní protiletadlové a protizemní výzbroje. K této modernizaci už však nedošlo v důsledku hospodářské krize v roce 2008 a snižujícím se výdajů na obranu na Slovensku.⁴⁹

Slovenské letouny MiG-29AS/UBS jsou umístěny na letecké základně Sliač a jsou zařazené do 1. taktické letky, taktického křídla generálmajora Otta Smika. Na základně se nachází 8 stíhacích letounů MiG-29AS a 2 cvičné stroje MiG-29UBS. Další dva nemodernizované stroje MiG-29A a jeden cvičný MiG-29UB jsou na základně uloženy jako záloha. V pohotovostním systému ochrany vzdušného prostoru NATINAMDS jsou vyčleněny 2 stroje a jeden rezervní. Letecká základna Sliač byla modernizována v letech 2009 a 2010 dle standardů NATO za 3,32 mil. € a operuje z ní ještě 2. výcviková letka s osmi letouny L-39CM/ZAM.

Aktuálně lze využívat zhruba 6 strojů, další procházejí údržbou a 3 letouny podlely „kanibalizací“, tzn., sloužily jako zdroj náhradních dílů pro další letouny. Roční servis a údržba vychází OS SR na cca 33 mil. €. Jednání s ruskou stranou, která proběhla v roce 2016, vyústila v novou abonentskou smlouvu, která zabezpečuje provoz letounů až do roku 2019 (životnost některých strojů končí až v roce 2025), a garantují schopnost náletu 100 letových hodin na jeden letoun ročně, odstranění poruchy do 72 hodin a pokud budou letuschopné méně jak 4 letouny, Slovensko nebude platit Rusku náležitosti smlouvy.

Je třeba připomenout, že letouny MiG-29AS/UBS mohou používat jen původní sovětskou nebo ruskou výzbroj, která je nyní tvořena 30mm kanonem, protiletadlovými řízenými střelami R-73 krátkého dosahu a R-27 středního dosahu a pouze neřízenou protizemní municí. Podstatná část letecké výzbroje se blíží k hranici své technické životnosti a západní výzbroj nelze vzhledem k chybějící modernizaci použít. Provozoschopnost letounů se pohybuje na hranici 60 %.⁵⁰

3.4.4 Komparace vlastností letounů JAS-39 C/D a MiG-29AS/UBS

Oba letouny patří k tzv. 4 generaci víceúčelových bojových letounů, která dále zahrnuje například stroje F-16, F-18, ale tak těžší letouny F-15, Su-27 nebo Eurofighter

⁴⁹ VISINGR, Lukáš. *Slovensko bude modernizovat MiG-29*. [online]. [18. 3. 2017] Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/slovensko-bude-modernizovat-mig-29-dr7-na_zpravy.aspx?c=A041004_075815_na_zajimav_m00.

⁵⁰ MINISTERSTVO OBRANY SR. *Východiská strategického hodnotenia obrany Slovenskej republiky*. [online]. [18. 3. 2017] Dostupné z: <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=20144>.

Typhoon. Letoun MiG-29 poprvé vzletl v roce 1977 v bývalém SSSR a v roce 1982 začala sériová výroba, letoun byl původně určen čistě pro vybojování vzdušné nadvlády (toto se týká i slovenských strojů). Novější verze jsou uzpůsobeny i k útokům na pozemní cíle a službu na letadlových lodích. Letouny používá Rusko a nástupnické státy SSSR, ale také Polsko, Bulharsko nebo Indie. Hlavní nevýhodou jsou motory náročné na servis a pravidelnou údržbu, ale mají také velkou spotřebu paliva, která se projevuje nízkým doletem, dalším problémem je charakteristická vysoká kouřivost motorů. Nevýhodou je také jednodušší elektronika a avionika nebo nemožnost tankování za letu u základních verzí. Naopak velmi kladně je hodnocena vysoká manévrovatelnost a ovladatelnost.

JAS-39 Gripen je výsledkem vývoje švédské společnosti Saab, jako náhrada za letouny JAS-35 a JAS-37. První prototyp vzletl v roce 1988 a první letouny byly zařazené do výzbroje švédského letectva v roce 1993. Později byly vyvinuty verze C a D, které jsou kompatibilní se standardy NATO a jsou vybaveny zařízení na tankování za letu. Letouny jsou vybaveny jedním motorem Volvo RM12 (jedná se o licenční motor General Electric F404) s přídavným spalováním. Jsou také vybaveny moderní avionikou a širokou paletou řízené i neřízené protiletadlové i protizemní munice (jako první letouny na světě jsou certifikované pro nejmodernější protiletadlové střely MBDA Meteor, které nemají momentálně ve své kategorii konkurenci). Letouny používají letectva Švédského království, České republiky, Maďarska, Jihoafrické republiky a Thajského království.

Tabulka 3.1 – Komparace vybraných vlastností letounů JAS-39 C a MiG-29AS

	JAS-39 C	MiG-29AS
Délka	14,1 m	17,37 m
Rozpětí	8,4 m	11,4 m
Nosná plocha	30 m ²	38 m ²
Prázdná hmotnost	6 800 kg	11 000 kg
Maximální vzletová hmotnost	14 000 kg	20 000 kg
Nosnost výzbroje	5 300 kg	3 500 kg
Motor	1x Volvo RM12	2x Klimov RD33
Tah motoru	54 kN/80,5 kN	49,4 kN/81,4 kN
Maximální rychlost	2 204 km/h	2 400 km/h
Dostup	15 240 m	18 013 m
Maximální dolet	3 200 km	2 100 km
Dosah radaru	120 km	70 km
Cena letounu (2013)	46 mil €	22 mil €
Cena letové hodiny (2013)	3 600 €	4 600 €
Počet vyrobených kusů	247 ks	1 600 ks

Zdroj: Saab, RSK MiG, IHS Jane, vlastní zpracování

Z tabulky 3.1 je patrné, že lehčí JAS-39 nedosahuje takových letových výkonů jako MiG-29, ale převyšuje ho svoji radarovou, elektronickou a avionickou výbavou, také náklady na údržbu jsou podstatně nižší, protože se jedná o jednomotorový letoun. Nevýhodou je ovšem pořizovací cena, která je více než dvojnásobná. Náklady na letovou hodinu v porovnání s delšími servisními intervaly dělají z JAS-39 Gripen ideální stroj pro letectva s omezeným rozpočtem.

Na základě komparace různých proměnných, můžeme konstatovat, že nahrazení letounů MiG-29 VzS OS SR stroji JAS-39 Gripen je proveditelné. V následující kapitole se zaměříme na možnosti výběru letounů Slovenským letectvem a možnostmi jejich použití a zároveň možnostmi společného zabezpečení vzdušného prostoru České republiky a Slovenska.

4 Zhodnocení možnosti zabezpečení vzdušného prostoru České republiky a Slovenska stíhacími letouny JAS-39 GRIPEN

Poslední kapitola se zaměřuje na obě hypotézy, které nás dovedou k cíli práce a tím je zhodnocení společného zabezpečení vzdušného prostoru obou zemí. Pomocí komparace z předchozí kapitoly a analýzy dostupných údajů bude zhodnocena možnost pořízení a provozování víceúčelových stíhacích letounů JAS-39 Gripen Slovenskem a následně bude navrženo doporučení pro společné zabezpečení vzdušného prostoru ČR a SR těmito letouny.

4.1 Možnosti pořízení letounů Ozbrojenými silami Slovenské republiky

Slovensko je podle předchozí komparace na chvostu Visegradské skupiny, co se týče moderních nadzvukových stíhacích letounů. Počáteční charakteristiky byly téměř stejné, letouny byly pořízeny před rokem 1989 ze SSSR. Jednalo se o letouny MiG-21, MiG-23 a MiG-29. České Gripeny dosáhly provozuschopnosti cca 53,8 %. Oproti tomu z 21 Slovenských MiG-29 létají jen 4 stroje. Také Polsko přistoupilo k nákupu letounů Lockheed Martin F-16C/D Block 52+, setkává se však s velkými potížemi se zaváděním od služby a mise Baltic air policing v letech 2006, 2008 a 2010 muselo polské letectvo absolvovat s letouny MiG-29, pro mise na podporu pozemních sil pak musí stále udržovat letouny Suchoj Su-22. Maďarsko má v pronájmu stroje JAS-39 C/D Gripen stejně jako ČR, ale také má velké problémy s provozuschopností těchto letounů (chybí i palivo pro provoz letounů). Ze všech 4 zemí pouze Polsko reálně počítá s nasazením svých letounů F-16 do zahraničních bojových operací⁵¹.

Slovensko má aktuálně následující možnosti jak vyřešit palčivou otázku svých nadzvukových bojových letounů:

- Nákup nových nadzvukových víceúčelových bojových letounů - pořízení nových letounů přímo od výrobce, společně se zabezpečením základního výcviku pilotů a pozemního personálu,

⁵¹ DYČKA, Lukáš. *Zbrojní programy v oblasti nadzvukových letadel*. 2012. Masarykova univerzita Brno. [online]. [24. 3. 2017]. Dostupné z: http://is.muni.cz/el/1423/jaro2012/BSS151/um/Prednaska.Nadzvukove_stihacky-Dycka.2012.pdf.

- nákup starších nadzvukových víceúčelových bojových letounů a jejich modernizace - pořízení starších strojů z přebytků vzdušných sil států NATO, jejich modernizace a zabezpečení základního výcviku pilotů a pozemního personálu,
- pronájem nových letounů přímo od výrobce, společně se zabezpečením základního výcviku pilotů a pozemního personálu,
- rezignace na vlastní nadzvukové letectvo, a zabezpečení vzdušného prostoru SR aliančním letectvem po vzoru baltických států.

Z předchozí kapitoly je zřejmé, že Slovensko má velmi limitované možnosti, co se týče armádních investic a potřebuje modernizovat téměř všechny klíčové složky ozbrojených sil. Nákup nových letounů je tedy nereálný. Nákup starších letounů je možná ekonomicky zajímavý, ovšem na příkladu posledního nákupu Rumunských ozbrojených sil, které pořídily letouny F-16AM/BM z přebytků portugalských vzdušných sil (Portugalsko koupilo letouny F-16 v roce 1994, letouny mají v průměru nalétáno 3500 hodin) je patrné, že i tato varianta je ekonomicky náročná a stroje F-16AM/BM jsou srovnatelné z letouny MiG-29AS/UBS (Rumunsko nahrazovalo modernizované letouny MiG-21 Lancer). Celková částka za modernizaci rumunských letadel, pořízení náhradních dílů a základní výzbroje a výcvik pilotů a techniků dosahuje 600 mil. €. ⁵²

Pokud se zaměříme na další možnosti nákupu starších strojů, nabízejí se nám následující alternativy:

- Letouny Eurofighter Typhoon Tranche 1 z přebytků italských vzdušných sil, jedná se o letouny první výrobní serie, s omezenými provozními možnostmi,
- letouny F-16 A/B/C/D z výzbroje evropských zemí NATO, které budou přecházet na víceúčelové bojové letouny F-35, jedná se převážně o starší stroje výrobních serií BLOC 15 – BLOC 40,
- letouny F/A-18 z výzbroje námořnictva a námořní pěchoty USA, jedná se o stroje dlouhodobě používané na letadlových lodích.

⁵² PIERWSZY RUMUŃSKI F-16. [online]. [18. 3. 2017]. Dostupné z: <http://dziennikzbrojny.pl/aktualnosci/news,2,10032,aktualnosci-z-europy,pierwszy-rumunski-f-16>.

U těchto strojů je opět nutné podstoupit hloubkovou modernizaci, a letouny F/A18 a Eurofighter Typhoon jsou dvoumotorové, proto mají vyšší náklady na letovou hodinu i náklady na údržbu. Ceny nových letounů a náklady na letovou hodinu ukazuje tabulka 4.1.

Tabulka 4.1 – Průměrné pořizovací náklady a náklady na letovou hodinu u moderních bojových letounů (v €)

	pořizovací náklady	náklady na letovou hodinu
JAS-39	46 000 000	3 600
MiG-29	22 000 000	4 600
F-16	40 000 000	5 300
F-18	51 000 000	8 400
Eurofighter Typhoon	77 000 000	6 300
Dassault Rafale	64 000 000	12 600
F-35	100 000 000	40 000

Zdroj: IHS Jane, vlastní zpracování

Pokud nemá slovenské letectvo na nadzvukové letouny rezignovat, připadá v úvahu pouze varianta pronájmu nových letounů, která by mohla vycházet z modelu, který používá Česká republika. Ze zmiňovaných kandidátů lze doporučit k užšímu výběru pouze letouny JAS-39 C/D Gripen a F-16V, což je hloubková modernizace stávajícího modelu C/D. Letouny F-16 však nejsou nikde ve světě výrobce k pronájmu nabízeny a pokud porovnáme průtahy se zavedením letounů F-16 do výzbroje polského letectva s rychlostí zavedení strojů JAS-39 Gripen do výzbroje VzS AČR, musíme zvolit jako jednoznačného kandidáta na nový letoun slovenské armády švédský víceúčelový letoun JAS-39.

Švédská strana je připravena nabídnout k pronájmu nově vyrobené stroje, které by směřovaly k švédskému letectvu, a budou následně nahrazeny letouny JAS-39 E/F, kterými chce švédské letectvo nahradit provozované letouny varianty A/B. Dostupnost letounů je v rozmezí 2 – 3 let, letouny by švédská strana pronajala stejným způsobem jako probíhá pronájem České republice. V případě zvažovaného pronájmu 8 letounů s požadovaným ročním náletem 1 200 hodin (AČR má požadovaný roční nálet 2 200 hodin) by cena 10ti letého pronájmu neměla překročit 275 mil. € (nyní platí Slovensko za roční provoz letounů MiG-29 zhruba 33 mil. €). V ceně pronájmu by byl jak logistické zabezpečení provozu letounů, tak výcvik pozemního i leteckého personálu. Slovenská strana by musela

zajistit modernizaci letecké základny Sliač a nákup moderní letecké výzbroje, v první řadě protiletadlových řízených střel.

4.2 Možnosti provozování letounů JAS-39 Gripen Ozbrojenými silami Slovenské republiky

Slovenské letouny MiG-29AS/UBS operují v rámci 1. taktické letky taktického křídla generalmajora Otty Smika z letecké základny Sliač na středním Slovensku nedaleko města Zvolen. Letiště bylo několikrát modernizováno v rámci standardizace s parametry NATO. Jednalo se o celkem 12 samostatných projektů. V průběhu modernizace byly letouny MiG-29 přemístěny na letiště Malacky-Kuchyňa. Došlo k modernizaci vzletové a přistávací dráhy, dále k výstavbě logistických budov (sklady náhradních dílů, leteckého paliva a dalších chemických látek), skladovacích ploch pro kontejnery, modernizaci řízení letového provozu. Zmodernizovaly se také sklady letecké munice, dílny a testovací plochy. Byl vybudován brzdící a záchytný systém na hlavní vzletové dráze, která byla následně prodloužena. Modernizace byla provedena na základě projektu CP5A0062 schválené Atlantickou radou 27. dubna 2006.⁵³

V případě pořízení letounů JAS-39 bude nutné upravit zodolněné kryty letounů, technické dílny a pořídit technické vybavení kompatibilní s těmito letouny, ale základna jako celek je připravená pro provoz moderních letoun. Bude nutné proškolit pozemní personál ve Švédsku, stejně jako vycvičit piloty. Na základě poznatků ze zavádění letounů JAS-39 do výzbroje AČR je zřejmé, že proces výcviku a zaškolení na tyto letouny lze zvládnout podstatně rychleji, než u jiných letounů stejné generace (smlouva byla podepsána v roce 2004, první letouny byly dodány v dubnu 2005 a zařazeny do systému NATINAMDS).

Důležité bude také pořízení moderní letecké výzbroje, aby se Slovenská armáda nedostala do podobné situace jako Rakousko, které pořídilo letouny Eurofighter Typhoon v roce 2007, ale vzhledem k finanční náročnosti provozovalo tyto letouny v hotovostním systému vyzbrojené pouze palubním kanonem. V roce 2008 došlo k pořízení 20 kusů řízených střel krátkého dosahu MDBA IRIS-T, jedná se o poněkud absurdní situaci, protože Rakousko provozuje 15 letounů Eurofighter Typhoon. České stroje JAS-39 používají řízené střely krátkého dosahu AIM-9M-9, které AČR dostala darem od USA před summitem NATO

⁵³ NEVYŠŠÍ KONTROLNÝ ÚRAD. *Sekcia špeciálnych odvetví a činností*. [online]. [19. 3. 2017]. Dostupné z: <https://www.nku.gov.sk/documents/10157/22309/Spr%C3%A1va-letisko+Slia%C4%8D.pdf>.

v Praze v roce 2002 v počtu 100 kusů a následně v roce 2008 nakoupila 24 střel středního dosahu AIM-120C-5 za zhruba 700 mil. korun.⁵⁴

Pro slovenské stroje JAS-39 se nabízí možnost použití jak amerických střel AIM-9 (pravděpodobně v moderní verzi AIM-9X, protože verze M je již zastaralá) a AIM-120, tak střel IRIS-T a METEOR evropského konsorcia MDBA. Vzhledem k předpokladu sdílení logistického zabezpečení na základnách v Čáslavi a na Sliachi se spíše předpokládá nákup amerických střel. Také letectva Polska a Maďarska používají střely AIM-9 a AIM-120. Vzhledem k omezenému počtu letounů a jejich primární úloze v systému NATINAMDS, není pořízení přesně naváděné protizemní munice prioritou.

Pro účely NATINAMDS budou vyčleněny 2 letouny a jeden rezervní, a další stroje budou procházet různými režimy údržby a výcviku. Vzhledem k vysoké operační spolehlivosti letounů JAS-39 je toto možné i při relativně malém počtu pořizovaných letounů. Česká republika při nasazení svých letadel JAS-39 na Islandu vyčlenila 4 letouny (a jeden rezervní) při plném zajištění hotovosti 3 letouny v ČR (AČR používá celkem 12 letounů JAS-39C).

Na základě komparace provedené v předchozí kapitole a analýzy dostupných údajů z pořízení a provozování letounů JAS-39 C/D Gripen v ČR lze potvrdit hypotézu, že je možné pořídit a provozovat letouny JAS-39 Vzdušnými silami OS SR podle stejného modelu jako použila Česká republika, a to formou pronájmu letounů ze Švédska.

4.3 SWOT analýza možností České republiky a Slovenska při společném zabezpečení vzdušného prostoru pomocí letounů JAS-39

Jednou z metod zhodnocení je SWOT analýza, která vymezuje silné a slabé stránky, ale také příležitosti a hrozby. V tabulce 5.1 je uvedena SWOT analýza, která hodnotí silné a slabé stránky, příležitosti a hrozby ve společném zabezpečení vzdušného prostoru České republiky a Slovenska. Pod tabulkou jsou uvedeny dílčí části této analýzy.

⁵⁴ DYČKA, Lukáš. *Zbrojní programy v oblasti nadzvukových letadel*. 2012. Masarykova univerzita Brno. [online]. [30. 3. 2017]. Dostupné z: http://is.muni.cz/el/1423/jaro2012/BSS151/um/Prednaska.Nadzvukove_stihacky-Dycka.2012.pdf.

Tabulka 5.1 – SWOT analýza společného zabezpečení vzdušného prostoru České republiky a Slovenska

Česká republika		Slovensko	
Silné stránky: <ul style="list-style-type: none"> - moderní stíhací letouny - modernizované letecké základny - logistika a servis - zkušenosti ze zahraničních misí 	Slabé stránky: <ul style="list-style-type: none"> - nízký počet letounů - letouny jsou v pronájmu - A-G kapacita až v druhé fázi pronájmu - velký počet modernizačních programů 	Silné stránky: <ul style="list-style-type: none"> - Dostačuje nižší počet letounů - silné letectva sousedních států - modernizovaná letecká základna 	Slabé stránky: <ul style="list-style-type: none"> - zastaralé letectvo - nedostatek financí - velký počet modernizačních programů
Příležitosti: <ul style="list-style-type: none"> - rozšíření akceschopnosti letectva - možnost rozšíření počtu letounů JAS-39 - posílení bezpečnosti 	Hrozby: <ul style="list-style-type: none"> - mezinárodní bezpečnostní situace - nízký počet zbraňových systémů - nedostatek financí - nekoncepční rozhodnutí politiků 	Příležitosti: <ul style="list-style-type: none"> - zvýšení akceschopnosti letectva - zvýšení mezinárodní prestiže - účast na zahraničních misích - posílení bezpečnosti 	Hrozby: <ul style="list-style-type: none"> - mezinárodní bezpečnostní situace - nedostatek financí - nekoncepční rozhodnutí politiků

Zdroj: vlastní zpracování.

Mezi silné stránky obou států patří modernizované letecké základny, které dovolují provoz moderních nadzvukových letounů. Další společné silné stránky nelze nalézt, protože stav slovenského letectva je diametrálně odlišný od letectva českého.

Slabou stránkou je u obou zemí velký počet modernizačních programů, které je nutné z obranných rozpočtů financovat. Česká republika má výhodu v tom, že již moderní letouny vlastní, ale i zde je riziko, že po uplynutí současného pronájmu může dojít k ukončení tohoto programu z důvodu nedostatků financí. Na Slovensku se budou muset některé programy pravděpodobně zrušit, protože na základě analýzy výdajů na obranné investice je zřejmé, že některé programy není možné ufinancovat.

Mezi hlavní příležitosti společné ochrany vzdušného prostoru patří zvýšení akceschopnosti armád obou zemí a posílení bezpečnosti České republiky a Slovenska i ostatních zemí V4 a NATO.

Jak bylo zmíněno výše největší hrozbou pro obě země je nedostatek financí na obranné investice, vyhrocená bezpečnostní situace v euroatlantickém prostoru a v neposlední řadě nekoncepční rozhodnutí vládnoucích politiků, které v minulosti již několikrát vedly k chybným krokům v obou armádách a i díky nim se nyní Ozbrojené síly Slovenské republiky pohybují na hranici svých možností.

4.4 Zhodnocení možností společného zabezpečení vzdušného prostoru České republiky a Slovenska

Hlavním úkolem vzdušných sil obou zemí je plnění úkolů Integrovaného systému protivzdušné a protiraketové obrany NATO (NATINAMDS). Národních prvky protivzdušné obrany doplněných o prvky NATO daly za vznik strukturu protivzdušné obrany, jenž je podřízena vrchnímu velení sil NATO v Evropě. Hlavními úkoly jsou:

- v období míru – zajištění pomoci letadlům v nouzi, zásah proti narušitelům vzdušného prostoru, ostraha vzdušného prostoru, zásah proti letadlům,
- v období krize – plánování a řízení obrany vzdušného prostoru v ohrožených oblastech, převzetí vyčleněných sil do své podřízenosti,
- v období války – plánování a řízení protivzdušné obrany v souladu s plánem operace nadřízeného velitele společných sil, vedení boje.

V souvislosti s článkem III. Washingtonské smlouvy, je na členských zemích NATO, aby zajistily ochranu vzdušné prostoru zemí, které schopnosti air policingu ve svém vzdušném prostoru postrádají. Mezi tyto země patří Lucembursko, Island, Slovinsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Albanie a Chorvatsko. Vzdušný prostor těchto států zajišťují ostatní státy NATO v pravidelných rotacích.⁵⁵

Vzdušné síly AČR již několikrát zabezpečovaly vzdušný prostor pobaltských států i vzdušný prostor Islandu pomocí svých letounů JAS-39 GRIPEN. Slovensko však zatím

⁵⁵ ČECH, Ivan. *Současnost a budoucnost Air Policing*. Brno, 2010. 23. Kurz Generálního štábu. Univerzita obrany.

tyto mise plnit nemůže, protože provozuschopnost jeho letounů MiG-29 toto nasazení nedovoluje. Krátkodobě je Česká republika schopna ochránit vzdušný prostor Slovenska ze základny Sliač, ale dlouhodobě ji limituje celkový počet letounů JAS-39. Stíhací letouny AČR jsou umístěny na letecké základně Čáslav, v případě ohrožení ve východní části Slovenska se doba doletu prodlužuje a letouny nemusí být v určeném prostoru včas. Na toto ohrožení však mohou reagovat stíhací letouny v Maďarsku nebo Polsku, ale i pro armády těchto zemí je ochrana vzdušného prostoru sousedního státu náročná vzhledem k počtu letounů, které vlastní. Slovensko by muselo v této situaci využít podobného způsobu ochrany vzdušného prostoru, jaký využívají pobaltské státy a na základně Sliač, by musely rotovat letecké jednotky všech států NATO, které jsou schopny své letouny poskytnout.

V případě pořízení 8 letounů JAS-39 C/D Gripen OS SR, bude Slovensko dále rovnocenným partnerem v rámci NATO. Společně se vzdušnými silami ČR, Polska a Maďarska bude silným prvkem ochrany vzdušného prostoru střední Evropy a vnější hranice EU. Slovenské stroje JAS-39 budou moci v případě krize využít letecké základny, servis a logistiku jak v České republice tak v Maďarsku, protože budou disponovat stejnými letouny. Stejně tak bude možné posílit protivzdušnou obranu Slovenska letouny z ČR a Maďarska, protože pozemní zabezpečení bude s těmito letouny plně kompatibilní. Bude tak možné nejen zkvalitnit výcvik pilotů a pozemního personálu, ale zároveň snížit náklady například společným pořízením zbraňových systémů, logistického vybavení i pozemního zabezpečení. Další možností by byla účast slovenských letounů na misích Air policingu v zahraničí, protože letouny AČR by v případě nouze mohly krátkodobě operovat ze slovenské základny Sliač.

Z období společné republiky má většina vyšších důstojníků letectva obou zemí zkušenosti a znalosti s obranou společného prostoru. Obě země dlouho používaly stejné vybavení a stejné výcvikové postupy. Vzhledem k tristnímu stavu slovenského letectva vlády obou zemí už od začátku tisíciletí zvažovaly různé možnosti společné obrany území i vzdušného prostoru a také společné nákupy armádního vybavení, zbraňových systémů a munice. Tyto aktivity však byly poznamenány korupčním jednáním jednotlivců na resortech obrany obou zemí. Přesto obě země v jednáních pokračovala.

V lednu 2017 schválila vláda České republiky návrh Smlouvy mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o spolupráci při vzájemné ochraně vzdušného prostoru.⁵⁶ Tato smlouva upravuje spolupráci v situacích, které nelze řešit v rámci systému protivzdušné obrany NATO. Jedná se o situace, kdy se civilní letoun ocitne v rukou teroristů, nebo o vzájemnou výpomoc při výpadku vzdušných sil jednoho státu. Smlouva také uvádí, že zásahy mohou zahrnovat i použití zbraní. Evropské prostoru se jedná o zcela unikátní projekt a ukázkou efektivního sdílení nákladů na obranu, což je aktuální téma pro celou alianci. Dalším krokem by mohla být smlouva o společném provozu nadzvukového letectva, která by zabezpečila i jednotný výcvik pilotů a společný servis letounů.

Společná ochrana vzdušného prostoru České republiky a Slovenska má podporu jak politickou tak i armádní. V případě pořízení letounů JAS-39 Gripen Slovenskem může dojít také ke snížení nákladů na provoz letounu a výcvik pilotů i pozemního personálu. Ze strategického hlediska bude pořízením letounů JAS-39 posílena obrana východního křídla EU a NATO, a dojde k posílení důvěry spojenců v Ozbrojené síly Slovenské republiky. A v neposlední řadě dojde k posílení pozice zemí V4 v rámci EU i NATO a zvýšení prestiže této skupiny v Evropském obranném a bezpečnostním prostoru. Na základě poznatků v této diplomové práci je možné potvrdit i druhou hypotézu, že stíhací letoun JAS-39 GRIPEN ekonomicky výhodnější pro Slovensko než ostatní varianty zabezpečení vzdušného prostoru.

⁵⁶ MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Zpravodajství*. [online]. [5. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/vlada-projednala-smlouvu-mezi-cr-a-sr-o-spolupraci-pri-ochrane-vzdušneho-prostoru-129827/>.

5 Návrhy a doporučení pro ČR a Slovensko pro společné zabezpečení vzdušného prostoru

Na základně obou hypotéz, vycházejících z předchozí analýzy a komparace, lze potvrdit správnost výběru letounů JAS-39 C/D Gripen jako náhradu letounů MiG-29AS/UBS ve Vzdušných silách OS SR, a jejich pořízení formou pronájmu od Švédska podobně jako to udělala Česká republika nebo Maďarsko. Letouny JAS-39 přinesou slovenské armádě nové možnosti obrany vzdušného prostoru, moderní letouny zvýší obrany schopnost země a přinesou nové výzvy a příležitosti pro piloty i pozemní personál. Velkou měrou se také zvedne prestiž Ozbrojených sil Slovenské republiky, které již nebudou hrát roli „černého pasažéra“ v rámci skupiny zemí V4 a NATO. Slovensko bude moci své letouny nasadit do spojeneckých operací na ochranu vzdušného prostoru zemí bez vlastního stíhacího letectva a nebudou tedy patřit k těm zemím, které se na společné obraně takřkajíc „jen vezou“. Obě země se připravují na přijetí dohody o společné ochraně vzdušného prostoru, která bude rozšiřovat možnosti obou zemí v rámci obranné spolupráce. Existuje však ještě několik dalších aspektů, které by obě země mohly řešit společnou cestou.

V první řadě se jedná o společné výukové a výcvikové kapacity pro výcvik pilotů nadzvukových bojových letounů. Na letecké základně v Pardubicích působí unikátní centrum Leteckého výcviku, jenž je součástí státního podniku LOM Praha a od dubna 2004 zajišťuje kompletní výcvik pilotů VzS AČR. Služeb výcvikového centra využívají také zahraniční armády a v Evropě patří k nejlepším. Slovensko by mohlo využívat tohoto výcvikového centra a náklady určené na provoz vlastních cvičných letounů L-39 přeměrovat na provoz stíhacích letounů, které by případně pořídilo. AČR nyní využívá k tréninku svých pilotů jak letouny L-39 tak i moderní cvičné letouny L-159T vzniklé konverzí letounů L-159A ALCA. Vzhledem k prodeji uskladněných strojů L159 do USA a Iráku, kde stroje poskytují přímou leteckou podporu irácké armádě v boji proti teroristům Islámského státu, výrobní závod AERO Vodochody AEROSPACE a.s. zvažuje možnost opětovného spuštění výroby těchto strojů společně s modernizačním programem L-39NG. V případě výroby nových strojů L-159 pro zahraniční zákazníky by pravděpodobně došlo i k výrobě dvojmístné varianty. Slovensko by mohlo následně pořídit moderní cvičné letouny pro výcvik svých pilotů, které by byly opět plně kompatibilní se stroji používanými VzS AČR. Možnosti sdílení výcvikových kapacit by se tímto znásobily a Slovensko by mohlo následně finančně participovat na leteckém

výcviku jiných armád. Společné výcvikové metody by byly přínosem i pro následný přechod pilotů na nadzvukové letouny JAS-39.

Další možností je společné provozování radarových systémů, určených k pokrytí vzdušného prostoru. Budování systému bezpečnosti a ochrany vzdušného prostoru vyžaduje komplexní a optimalizovaný přístup řešení v mírových podmínkách, v krizi, případně válečného konfliktu a možné stávky současně v oblastech ŘLP a PVO při respektování jednotného vzdušného prostoru pro voj-civ. využití a ekonomických možností ČR a SR. Po roce 1989 kdy došlo ke změně z jednotného systému řízení letového provozu na smíšený civilní systém, který byl nadále závislý na vojenských radiolokačních systémech, bylo vypracováno několik variant zabezpečení vzdušného prostoru nad ČR. Žádná z těchto variant však nepřinesla očekávaný výsledek, a systém je nadále závislý na zastaralých vojenských radiolokačních prostředcích dodaných v minulém století ze Sovětského svazu.⁵⁷

Protivzdušná obrana se nyní opírá o moderní 3D stacionární radiolokátory typu FADR, které tvoří páteřní radarovou síť NATO. Ty zajišťují přehled o vzdušné situaci do vzdálenosti 500 km a v letových hladinách 3 000 m až 30 000 m. Za detekci cílů v hladinách 100 m až 3 000 m odpovídají jednotlivé země. Česká republika i Slovensko stále využívají původní mobilní radiolokační systémy sovětské výroby, které již nedostačují potřebám armád obou zemí. Moderní radiolokátory a systémy velení a řízení umožňují PVO dokonalejší identifikaci vzdušných cílů, lepší zjišťování polohy cílů s malou efektivní odraznou plochou jako jsou drony, přesně naváděné zbraně dlouhého dosahu a další. Výhodou je plně automatizovaný provoz radiolokační techniky a snížení demaskujících příznaků při provozu radiolokační techniky (nové radary jsou mobilní). AČR dlouho vybírala a rozhodla se pořídit izraelské radiolokátory ELM-2084 kategorie MADR, které vyrábí společnost ELTA a které jsou páteří protiletadlového a protiraketového systému IRON DOME a DAVIDS SLING používaného izraelskou armádou a také u protiletadlových systémů SPYDER-MR.

AČR postupně nakoupí 8 radarových systémů. Pět souprav bude poskytovat nepřetržitý přehled o vzdušné situaci nad územím ČR a tři další radary budou určeny pro případ krizových situací, jako záloha a k výcvikovým účelům. Tato trojice radarů je v případě

⁵⁷ MOHELNÍK, Antonín. *Management vzdušného prostoru v podmínkách jednotného evropského nebe*. 2012. Brno. [online]. [6. 4. 2017]. Dostupné z: http://katalog.unob.cz/konferencepvo/data/uploads/2012/dvd.img/prezentace/12_mohelnik.pdf.

krize přiřazena, po aktivaci systému NaPoSy⁵⁸, pro obranu strategických objektů. Jedná se o radiolokátory středního dosahu s režimem detekce malorozměrných a nízkoletečích cílů s možností digitálně předávat informace o poloze cíle systémům protivzdušné obrany (od letadel, přes drony až po dělostřelecké a minometné granáty). Tento radar v sobě spojuje přehledový radiolokátor, radiolokátor pro řízení letového provozu i radiolokátor PVO. Není tedy nutné zapínat naváděcí radar u palebného prostředku PVO a tím prozrazovat nepříteli jeho pozici. Rakety se navádějí podle údajů z radiolokátoru až do takové vzdálenosti od cíle, než se zapne jejich vlastní samonaváděcí radiolokační nebo infračervený systém.

Slovensko se do projektu pořizování mobilních radarů v roce 2014 zapojilo také, ale z finančních důvodů následně z projektu odstoupilo. Stav radiolokační techniky na Slovensku je stejný jako v ČR, armáda se spoléhá na původní sovětské systémy a jejich spolehlivost a provozuschopnost stojí slovenskou armádu nemalé finanční prostředky. Pokud by Slovensko využilo zkušeností ČR v tomto nákupu, opět by bylo možné propojit systémy do jednoho celku a sdílet servisní a logistické náklady. Také informace o vzdušné situaci na vnější hranici EU by bylo možné rychleji analyzovat v případě shodného systému radiolokačního průzkumu a vzhledem ke smlouvě o společné ochraně vzdušného prostoru by se následně mohlo vytvořit společné středisko řízení protivzdušné obrany obou zemí případně i všech zemí V4.⁵⁹

V neposlední řadě obě země budou muset realizovat obměnu svých protiletadlových řízených střel pro obranu strategických objektů a prostorovou protivzdušnou obranu státu. V AČR to jsou systémy 2K12 KUB středního dosahu a na Slovensku to jsou systémy S-300PMU dlouhého dosahu i systémy 2K12 KUB. Systémy KUB AČR prošly modernizací v roce 2007, která byla zaměřena na naváděcí a zaměřovací radiolokátory SURN CZ a kompatibilitu s moderními automatizovanými systémy velení a řízení palby. I přesto jsou systémy KUB beznadějně zastaralé a nesplňují nároky na zajištění efektivní protivzdušné obrany proti moderním vzdušným hrozbám. AČR má ve výzbroji čtyři baterie těchto prostředků v rámci udržení schopnosti armády zajišťovat obranu vzdušného prostoru. Slovensko provozuje jednu baterii systémů S-300PMU a pět baterií nemodernizovaných systémů 2K12 KUB, které jsou dislokované na vojenské základně v Nitře. Slovensko se podle Bílé knihy o obraně vydá cestou vyřazení systému KUB a pravděpodobně cestou modernizace systémů S-300 PMU. Otázkou zůstává, jak bude tato modernizace provedena, protože ruská společnost Almaz-Antej je na evropské sankční listině kvůli ruské podpoře ukrajinských

⁵⁸ NaPoSy – Národní posilový systém protivzdušné obrany AČR – více informací v příloze č. 3

⁵⁹ ARMÁDNÍ NOVINY. *Pozemní technika*. [online]. [9. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.armadinoviny.cz/armada-cr-ziska-izraelske-radiolokatory-elm-2084.html?hledat=madr>.

separatistů a obsazení Krymského poloostrova a jeho přičlenění k Ruské federaci. Pokud by Slovensko začalo na modernizaci s touto ruskou společností spolupracovat, porušilo by tím sankce, které na Rusko uvalila Evropská unie. Bez modernizace však tyto raketové systémy nebude možné v budoucnu provozovat, protože raketám bude končit technická životnost a systémy radiolokačního průzkumu a řízení palby jsou zastaralé. Slovensko se může zapojit do společného nákupu nových řízených střel protivzdušné obrany středního až dalekého dosahu, které bude po roce 2020 probíhat v České republice.⁶⁰

Česká republika nyní zahájila proces výběru nového protiletadlového raketového systému středního dosahu. Už první marketingový průzkum ukázal širokou nabídku zahraničních systémů, vhodných pro potřeby AČR. Mělo by se primárně jednat o radarem naváděné střely, ale pozornost je věnována i alternativním technologiím, které dosahují srovnatelných operačních schopností. Do porovnání byly zapojeny také systémy umožňující použití leteckých protiletadlových raket, i když se očekávalo, že preferováno bude řešení s integrovaným kontejnerem umožňujícím přepravu i dopálení střely bez nutnosti ji předem jakkoliv speciálně upravovat. Samozřejmostí je plná kompatibilita se systémy velení a řízení používanými v AČR a to včetně nových mobilních radiolokátorů. Nové radary kategorie MADR ELM-2084 jsou schopné spolupracovat se systémy řízených protiletadlových střel. Armáda může nasadit odpalovací vozidlo s raketami až 100 km před radary ELM-2084 v očekávaném směru útoku. České republice byly do konce loňského roku prezentovány následující systémy:

- Rafael SPYDER-MR s řízenými leteckými střelami Python a Derby,
- IAI Barak-8 ,
- Lockheed Martin/MDBA MEADS s řízenými střelami PAC-3 MSE,
- MDBA CAMM ,
- Kongsberg/Raytheon NASAMS-2 s řízenými leteckými střelami AIM-120C,
- SAAB BAMSE,
- Diehl BGT Defence IRIS-T SL,
- MDBA MICA VL.⁶¹

⁶⁰ MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Koncepce výstavby Armády České republiky 2025*. [online]. [9. 4. 2017]. Dostupné z: http://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/KVA_R_ve_ejn_verze.pdf.

⁶¹ SOUČEK, Tomáš. *Nové rakety pro českou PVO*. ATM. 2017. Č. 2. ISSN 1802-4823.

Další z možností, která se nabízí k modernizaci PVO AČR, jsou právě řízené střely TAMIR výše zmiňovaného systému IRON DOME. Tyto rakety již prošly bojovým nasazením v Izraeli a nyní probíhá i testování v USA v rámci modernizačního programu US ARMY. Obě země by tak získaly moderní a bojem ověřený systém protivzdušné obrany, plně kompatibilní s radarovými systémy, který vyniká nejen skvělým výkonem, ale i z ekonomického hlediska je pro armády obou zemí přijatelný (cena jedné rakety TAMIR je zhruba 100 000 USD, přičemž cena jedné rakety systému PATRIOT je dvacetinásobná).⁶²

AČR zvažuje také možnost ponechání si kompletů KUB pro výcvikové účely, případně alespoň radiolokátorů SURN, který je srdcem kompletu KUB. Po vyřazení systému S-300 ze slovenské armády by mohlo, v ČR vzniknou unikátní centrum výcviku REB s využitím této techniky. Řada zemí dnes stále používá systémy sovětské a ruské výroby stejných parametrů nebo koncepčně vycházející z těchto systémů. Podle MOČR je dále možné staré radiolokátory systému KUB využít jako klamné radiolokační cíle maskující práci skutečných radiolokátorů MADR a střeleckých radiolokátorů nových kompletů PVO.

Společná obrana vzdušného prostoru České republiky a Slovenska má pro obě země řadu výhod, ale zároveň se jedná o jednu z největších výzev v rámci obranných možností obou zemí od rozdělení Československa v roce 1993. Bude se tak jednat o zcela unikátní příklad efektivního sdílení obranných kapacit mezi oběma zeměmi, jak z ekonomického tak vojenského hlediska.

⁶² OPALL-ROME, Barbara. *Pentagon eyes US Iron Dome to defend forward-based forces*. [online]. [6. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.defensenews.com/story/defense/international/americas/2016/08/08/skyhunter-tamir-iron-dome-raytheon-rafael-us/88290824/>.

6 Závěr

Ochrana vzdušného prostoru je nedílnou součástí národní suverenity všech zemí. Česká republika a Slovenská republika jsou součástí euroatlantického prostoru, členy Severoatlantické aliance a skupiny zemí V4, jsou spoluodpovědné za ochranu nejen svého vzdušného prostoru, ale i vzdušného prostoru celé aliance. Nyní však stojí před vážným rozhodnutím, zdali spojit své letecké síly a pod společnou smlouvou chránit svůj vzdušný prostor společně nad rámec aliančních povinností.

Bezpečnostní situace v Evropě není dobrá, nehrozí sice riziko velkého vojenského konfliktu, tak jako v období studené války, ale jednotlivé země jsou neustále vystavovány hrozbám mezinárodního terorismu i tlaku velmocí. Asymetrický konflikt na Ukrajině ukazuje, jak tenká hranice je mezi mírem a ozbrojeným konfliktem. Probíhající boje na Blízkém východě zase nastiňují, jak důležité jsou moderní ozbrojené síly vybavené kvalitním vybavením a výzbrojí a vycvičenými vojáky. Zatímco na Ukrajině je oblast, kde probíhají boje, nasycena prostředky protivzdušné obrany, a letadla obou stran se tam téměř nevyskytují, vzdušný prostor nad Sýrií a Irákem je naopak přesycen letouny jednotlivých stran, které jsou do konfliktu zapojeny. Obě situace však přinášejí vysoké riziko nehod a katastrof způsobených nedostatečným povědomím o vzdušné situaci. Sestřelení civilního letounu Boeing 777 nad Ukrajinou, i sestřelení ruského bojového letounu Su-24 stíhacími letouny F-16 tureckého letectva jsou smutnou připomínkou toho, jak nebezpečné je podcenit ochranu vzdušného prostoru a situace, které v něm probíhají.

Cílem této práce bylo zhodnotit možnosti společného zabezpečení vzdušného prostoru České republiky a Slovenska stíhacími letouny JAS-39 Gripen se zaměřením na ekonomické možnosti jednotlivých obranných rozpočtů a komparaci ekonomických a neekonomických ukazatelů při používání těchto letounů. Pro naplnění cíle byla ověřována hypotéza, zda je možné pořídit a provozovat stíhací letouny JAS-39 Gripen pomocí obdobného modelu, jaký použila Česká republika. Na základě komparace a analýzy historických souvislostí, finančních i technických možností, ale i analýzou pořízení letounů Českou republikou a jejich provozováním a následným prodloužením smlouvy o pronájmu, a porovnáním jiných letounů, lze tuto hypotézu potvrdit. Pro Slovenskou republiku je nevýhodnějším řešením modernizace leteckých sil pronájem letounů JAS-39 ze Švédska.

Druhá hypotéza ověřovala, zda je stíhací letoun JAS-39 výhodnější než ostatní varianty zabezpečení vzdušného prostoru. Byla vyloučena možnost rezignace Slovenska

na ochranu svého vzdušného prostoru nadzvukovými stíhacími letouny a na základě komparace ostatních možných letounů a alternativních způsobů ochrany vzdušného prostoru a na základě analýzy obranných možností Slovenska a případné spolupráce s Českou republikou je možné potvrdit i tuto hypotézu.

Pro společnou obranu vzdušného prostoru je nutné, aby obě země měly akceschopné letecké síly vybavené moderní technikou. Pro tento účel je nejvhodnějším kandidátem právě víceúčelový letoun JAS-39 Gripen, efektivní obrana však bude dosažena při splnění dalších dílčích požadavků, jako jsou moderní systémy radiolokačního průzkumu, výkonné raketové systémy protivzdušné obrany, kvalitní výcvikové kapacity i dostatek moderních zbraňových systémů pro tyto letouny. Velkou hrozbou je nedostatek finančních prostředků, který může modernizační programy obou zemí zpomalit a v některých případech i zastavit.

Česká republika a Slovensko nyní mohou ostatním státům dokázat, že společná ochrana vzdušného prostoru je jednou z cest k efektivnímu využití obranných kapacit, které financují národní rozpočty.

Seznam použité literatury

Odborné publikace

BALMACEDA, Margarita Mercedes. *On The Edge. Ukrainian-Central European-Russian Security Triangle*. 2000, 280 s. Central European University Press. Budapest. ISBN 963-9116-80-7.

BENČ, Vladimír. 2003. *Ekonomické aspekty členstva v NATO*. Prešov: Vydavateľstvo Rokus, 2003. 95 s. ISBN 80-89055-36-2.

DOLEŽALOVÁ, Hana., HALÁSEK, Dušan. *Služby v obecném hospodářském zájmu EU. Komparace České republiky a Německa*. Ostrava: VSB – TUO, 2011, 158 s. ISBN 978-80-248-2371-3.

FRIEDBERG, Arron. L.: *The Changing Relationship between Economics and National Security. Political Science Quarterly*, 1991, Vol. 106, Nr. 2, pp. 275.

HOLCNER V., OLEJNÍČEK A., HORÁK R., MUSIL P. *Základy ekonomiky obrany státu*. Brno: Univerzita obrany, 2011, 135 s. ISBN 978-807231-817-9

HOŘEJŠÍ, Tomáš. *Praha se rozhodla pro Gripeny*. ATM. 2004, č. 1. ISSN 1802-4823.

INTERNATIONAL INSTITUTE FOR STRATEGIC STUDIES. *The Military Balance 2016. Chapter Four: Europe*. Routledge; 2nd Revised edition. 2016. 504 s., ISBN 978-18-57438-352.

KOHOUT, Pavel, KREJDL, Aleš a PAVEL, Jan. *Průhledný státní rozpočet? Kudy tečou a kam prosakují naše veřejné finance*. 1.vyd. Praha: Transparency International Czech, 2006. 219 s. ISBN 80-903032-8-5.

KREJČÍ Oskar. *Mezinárodní politika*. Praha EKOPRESS. 2001. 709 s. ISBN 978-808-6119-458.

MINISTERSTVO OBRANY SR. *Biela kniha o obrane Slovenskej republiky*. Bratislava: MOSR. 2016. 116 s. ISBN 978-80-89261-65-9.

OCHRANA, František. *Veřejné služby*. Praha: Ekopress, 2008. 167 s. ISBN 978-80-86929-316

PERNICA, Bohuslav. *Profesionální armáda v České republice: prvních pět let*. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 2012, 145 s. ISBN: 978-80-86729-72-5.

REKTOŘÍK, Jaroslav a kol. (2002) *Ekonomika a řízení odvětví veřejného sektoru*. Praha: Ekopress, 2007, 310 s. ISBN 978-80-86929-29-3.

ŠEFČÍK, Vladimír. *Ekonomika a obrana státu* Praha: MO ČR, 1999, 203 s. ISBN 978-80-72780-14-3.

VALAŠTÍKOVÁ, Miroslava. *Marketing služeb – efektivně a moderně, 2., aktualizované a rozšířené vydání*. Praha: Grada Publishing, 2014, 232 s. ISBN 978-80-247-5037-8.

Odborná periodika a články

BROUSIL, Zdeněk. *Před 15 lety proběhlo rozdělení československé armády*. ATM. 2008, č. 1. ISSN 1802-4823.

ČECH, I. *Současnost a budoucnost Air Policing*. Brno, 2010. 23. Kurz Generálního štábu. Univerzita obrany.

HOŘEJŠÍ, Tomáš. *Praha se rozhodla pro Gripeny*. ATM. 2004, č. 1. ISSN 1802-4823.

SOUČEK, Tomáš. *Gripen se osvědčil*. ATM. 2013, č. 10. ISSN 1802-4823.

SOUČEK, Tomáš. *Nové rakety pro českou PVO*. ATM. 2017. č. 2. ISSN 1802-4823.

ŠEFČÍK, Vladimír. *Ekonomická válka – staronový fenomén mezinárodní bezpečnosti*. *Vojenské rozhledy*, 2002, roč. 11, č. 3, s. 89—97. ISSN: 1210-3292.

Elektronické dokumenty

ARMÁDNÍ NOVINY. *Pozemní technika*. [online]. [9. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.armadninoviny.cz/armada-cr-ziska-izraelske-radiolokatory-elm-2084.html?hledat=madr>.

BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE ČESKÉ REPUBLIKY. 2015, [online]. [29. 3. 2017] Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf>.

BOHÁČ, Petr. *Na Slovensku létají s modernizovanými letouny MiG-29*. [online]. [18. 3. 2017] Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/na-slovensku-letaji-s-modernizovanymi-letouny-mig-29-f9l-/na_zpravy.aspx?c=A061110_134443_na_zpravy_m02.

CEEP Public Services – *Supporting The Very Fabric In Public Services* [online]. 2010 [11. 2. 2017]. Dostupné z: http://www.ceep.eu/images/stories/pdf/Mapping/CEEP_mappingreport_DEF_02072010.pdf.

CESALEIRO, Monica. *Pierwszy rumuński F-16*. [online]. [18. 3. 2017]. Dostupné z: <http://dziennikzbrojny.pl/aktualnosci/news,2,10032,aktualnosci-z-europy,pierwszy-rumunski-f-16>.

DYČKA, Lukáš. *Zbrojní programy v oblasti nadzvukových letadel*. 2012. Masarykova univerzita Brno. [online]. [24. 3. 2017]. Dostupné z: http://is.muni.cz/el/1423/jaro2012/BSS151/um/Prednaska.Nadzvukove_stihacky-Dycka.2012.pdf.

DOBROVSKÝ Luboš, DYČKA Luboš, FRANK Libor, KOLKUS Jaroslav, MIČÁNEK František. *Zpráva o stavu zabezpečení obrany ČR v roce 2014 – mýty a realita*. 2014 CBVSS. [online]. [23. 2. 2017] Dostupné z: <http://www.obranaastrategie.cz/filemanager/files/file.php?file=127257>.

FEDORKOVÁ, Jolana. *V Olomouci se s vojáky rozloučil velitel vzdušných sil*. [online]. [15. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/v-olomouci-se-s-vojaky-rozloucil-velitel-vzdusnych-sil-83230/>.

FAKTA: *Vše o korupční kauze Gripeny*. [online]. [19. 3. 2017]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/clanek.phtml?id=368149>.

IVANČÍK, Radoslav. 2012. *Analýza trendov vo financovaní obrany Slovenskej republiky v zmenenom bezpečnostnom prostredí*. In *Politické vedy*. [online]. 2012, roč. 15, č. 1 [12. 3. 2017]. Dostupné z: [http://www.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/1_2012/ivancik\(1\).pdf](http://www.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/1_2012/ivancik(1).pdf).

JUNEK, Adam. *Fakta: Vše o korupční kauze Gripeny*. [online]. [19. 3. 2017]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/clanek.phtml?id=368149>.

MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Bezpečnostní strategie České republiky*. 2015, [online]. [29. 3. 2017] Dostupné z:

<https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf>.

MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Bezpečnostní politika České republiky – výzvy a problémy*. 2004 [online]. [12. 3. 2017] Dostupné z: http://ceses.cuni.cz/CESES-73-version1-sbornik_bpcer_vyzvyaproblemy.pdf.

MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Doktrína Armády České republiky 2010*. [online]. [23. 2. 2017]. Dostupné z: http://www.unob.cz/fvz/struktura/k302/Documents/Doktrina_ACR.pdf.

MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Historie zahraničních misí*. [online]. [17. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/historie-misi/historie-zahranicnich-misi-3699/>.

MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Koncepce výstavby armády České republiky 2025*. 2015. [online]. [12. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/KVA__R_ve_ejn__verze.pdf.

MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Nato*. [online]. [22. 2. 2017] Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/nato/nato-8493/>.

MINISTERSTVO OBRANY. *NATINADS – kolektivní obrana vzdušného prostoru*. [online]. [17. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/natinads--kolektivni-obrana-vzdusneho-prostoru--57391/>.

MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Obranná strategie České republiky*. 2012,[online], [11. 2. 2017]. Dostupné z: http://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/STRATEGIE_ce.pdf.

MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Vláda projednala Smlouvu mezi ČR a SR o spolupráci při ochraně vzdušného prostoru*. [online]. [5. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/vlada-projednala-smlouvu-mezi-cr-a-sr-o-spolupraci-pri-ochrane-vzdusneho-prostoru-129827/>.

MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Vojenská strategie České republiky*. 2008. [online]. [23. 2. 2017]. Dostupná z: http://www.mocr.army.cz/images/id_8001_9000/8492/Vojensk__strategie__R-2008.pdf.

MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Zpravodajství*. [online]. [5. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/vlada-projednala-smlouvu-mezi-cr-a-sr-o-spolupraci-pri-ochrane-vzdušneho-prostoru-129827/>.

MINISTERSTVO OBRANY SR. *Východiská strategického hodnotenia obrany Slovenskej republiky*. [online]. [18. 3. 2017] Dostupné z: <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=20144>.

MOHELNÍK, Antonín. *Management vzdušného prostoru v podmíenkách jednotného evropského nebe*. 2012. Brno. [online]. [6. 4. 2017]. Dostupné z: http://katalog.unob.cz/konferencepvo/data/uploads/2012/dvd.img/prezentace/12_mohelnik.pdf

NATO. Active Engagement: Modern Defence. *Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization. Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Lisbon 19-20, November. 2010. NATO Public Diplomacy Division, Belgium*. [online] 2010. [23.2.2017]. Dostupné z: http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf.

NATO. *NATO Integrated Air and Missile Defence*. [online]. [17. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_8206.htm.

NEVYŠŠÍ KONTROLNÍ ÚŘAD. *Sekcia špeciálnych odvetví a činností*. [online]. [19. 3. 2017]. Dostupné z: <https://www.nku.gov.sk/documents/10157/22309/Spr%C3%A1va-letisko+Slia%C4%8D.pdf>.

OPALL-ROME, Barbara. *Pentagon eyes US Iron Dome to defend forward-based forces*. [online]. [6. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.defensenews.com/story/defense/international/americas/2016/08/08/skyhunter-tamir-iron-dome-raytheon-rafael-us/88290824/>.

OZBROJENÉ SÍLY SR. Taktické krídlo Otta Smika VzS OS SR. *Tlačové správy*. [online]. [18. 3. 2017] Dostupné z: <http://www.lzsliac.mil.sk/23621/>.

PERNICA, Bohuslav. *Profesionalizace ozbrojených sil*. [online]. [22. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.army.cz/assets/PROFESIONALIZACE-100dpi.pdf>.

PIERWSZY RUMUŃSKI F-16. [online]. [18. 3. 2017]. Dostupné z: <http://dziennikzbroyny.pl/aktualnosci/news,2,10032,aktualnosci-z-europy,pierwszy-rumunski-f-16>.

RADA EVROPSKÉ UNIE. *Evropská bezpečnostní strategie*. 2009, [online]. [29. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC7809568CSC.pdf.

Shrnutí fakt ke kauze Gripen. [online]. [19. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/parlament/Shrnuti-fakt-ke-kauze-Gripen-162467>.

SVĚTNIČKA, L. *Gripen v českých barvách: z otloukánka polokrevníkem*. [online]. [17. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/gripen-v-ceskych-barvach-z-otloukanka-polokrevnikem-f9l-/na_zpravy.aspx?c=A120206_163229_na_zpravy_m00.

ŠKVRNDA, František: *K vojenskociologické charakteristice bezpečnostných hrozieb* [online]. *Vojenské obzory*, 2001, č. 2 [11. 2. 2017]. Dostupné z: http://www.defense.gov.sk/e-ziny/obzory/clanok/20012_skvrnda.asp.

TAKTICKÉ KRÍDLO OTTA SMIKA VZS OS SR. *Tlačové správy*. [online]. [18. 3. 2017] Dostupné z: <http://www.lzsliac.mil.sk/23621/>.

TARRY, Sarah. “Deepening” and “Widening”: *An Analysis of Security Definitions in the 1990s*. *Journal of Military and Strategic Studies* [online]. Fall 1999 [11. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.stratnet.ucalgary.ca/journal/1999/article3.html>.

VISINGR, Lukáš. *Slovensko bude modernizovat MiG-29*. [online]. [18. 3. 2017] Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/slovensko-bude-modernizovat-mig-29-dr7-/na_zpravy.aspx?c=A041004_075815_na_zajimav_m00.

Seznam zkratek

AČR	Armáda České republiky
COAC	(Combined Air Operations Centre) spojené středisko řízení vzdušných operací, pro ČR a SR se nachází v německém Ueadamu
CRC	(Control and Reporting Centre) středisko řízení a uvědomování
ČSLA	Československá lidová armáda
EU	Evropská unie
FADR	(Fixed Air Defence Radar) statický radar protivzdušné obrany
GPS	(Global Position System) satelitní navigační systém USA
HDP	Hrubý domácí produkt
JDAM	(Joint Direct Attack Munition) soubor naváděných leteckých pum
KOS	Smlouva o Konvenčních ozbrojených silách v Evropě
MADR	(Mobile Air Defence Radar) mobilní radar protivzdušné obrany
MOČR	Ministerstvo obrany České republiky
MOSR	Ministerstvo obrany Slovenské republiky
MRAP	(Mine-Resistant Ambush Protected) obrněné vozidlo se zvýšenou odolností proti útoku nastraženou výbušninou
NATINAMDS	(NATO Integrated Air and Missile Defence System) společný integrovaný systém protiletadlové a protiraketové obrany vzdušného prostoru států NATO
NATO	(North Atlantic Treaty Organisation) Severoatlantická aliance
QRA	(Quick Response Alert) skupina hotovostních letounů
OS SR	Ozbrojené síly Slovenské republiky
OSN	Organizace spojených národů
PVO	Protivzdušná obrana
REB	Radioelektronický boj
ŘLP	Řízení letového provozu
SAR	(Search and Rescue) letecká pátrací a záchranná služba

US ARMY	(United States Army) pozemní vojsko USA
USAF	(United States Air Force) vojenské letectvo USA
V4	Visegrádská skupina - aliance čtyř států střední Evropy: Česka, Maďarska, Polska, Slovenska
VzS AČR	Vzdušné síly Armády České republiky
VzS OS SR	Vzdušné síly Ozbroyených sil Slovenské republiky

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo; - beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě, 21.dubna 2017

.....
Bc. David Vyvial

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Popis stíhacích letounů používaných VzS AČR a VzS OS SR

Příloha č. 2 – Integrovaný systém protivzdušné a protiraketové obrany Severoatlantické aliance

Příloha č. 3 - Národní posilový systém protivzdušné obrany České republiky

